

ZBIRKE STRANIH RIJETKIH KNJIGA XVI. STOLJEĆA U KNJIŽNICAMA HRVATSKE FRANJEVAČKE PROVINCIJE SV. ĆIRILA I METODA: FRANJEVAČKI SAMOSTAN U ČAKOVCU

Juraj LOKMER – Fila BEKAVAC LOKMER, Zagreb

Hrvatska franjevačka provincija sv. Ćirila i Metoda od 2011. godine sustavno obrađuje građu svojih knjižnica, ponajprije najvrjednije zbirke, prema međunarodnim standardima (ISBDM) primjenom suvremenih informatičkih i komunikacijskih tehnologija. Time su podatci o toj građi odmah nakon obrade dostupni javnosti u elektroničkome mrežno dostupnome katalogu provincije (<http://193.198.235.162>). Zbirka stranih rijetkih knjiga XVI. stoljeća u knjižnici Franjevačkoga samostana u Čakovcu brojem je jedinica (28), odnosno naslova (30) malena, ali svojim sadržajem zanimljiva i predstavlja svojevrsnu rijetkost. Ovaj rad donosi katalog te zbirke i komentare autora i naslova. U zbirci se uz dvije Biblije iz 1516. i 1585. godine, filozofsko-teološku građu (Aristotel, Origen, Aurelije Augustin, Duns Scot, Titelmann, Stapleton) i građu pastoralnoga karaktera (propovijedi, priručnici) brojnih autora (Biel, Mazzolini, Pepin, Osorio, Diez) nalazi građa povijesnoga karaktera (opis židovskoga rata i stradanja Židova: Josip Flavije i HeGESIPIUS; povijest Rima i rimskih careva: Publije Kornelije Tacit i Antonio de Guevara), nekoliko jedinica iz područja književnosti (Fabulae Aesopi, Nürnberg, 1546.), pedagogije (Desiderius Erasmus, Civilitas Morvm Erasmi De civilitate morum puerilium ..., Norimbergae, oko 1540.), glazbene teorije i prakse dvaju njemačkih protestantskih teologa (H. Faber, Brevissima rudimenta musicae pro incipientibus, 1576. i Compendiolum musicae, Augusta Vindelicorum, 1580.; N. Listenius, Musica Nicolai Listenii: ab authore denovo recognita, multisque novis regulis et exemplis adaucta., Norimbergae, 1551.). Područje medicine zastupljeno je djelima dvaju njemačkih liječnika protestanata (J. Curio, Conservandae bonae valetudinis praecepta longe salvberrima, ..., Franc., 1568.; Eobanus, Helius, Saluberrima bonae valetudinis tuendae praecepta ..., Francofordiae, 1568.). Filologija i leksikografija zastupljene su dvama djelima. Jedan autor je protestantski teolog (H. Decimator, Silvae vocabulorum et phrasium, ... Aucta est haec pars vocabulis Graecis, Hebraicis, Gallicis & Italicis, recognita, ... Secunda pars..., Lipsiae, 1595.), a drugi je talijanski humanist (M. Nizzoli: Nizolius, siue Thesaurus Ciceronianus: Omnia Ciceronis verba, omnemque loquendi, atque eloquendi varietatem complexus, ... Venetiis, 1581.). Svojevrsna osebujnost te zbirke je popularno djelo XVI. stoljeća talijanskoga znanstvenika, alkemičara, filozofa i komediografa Giovanni Battiste Della Porta: Io. Baptistae Portae Neapolitani, Magiae

naturalis libri viginti, in quibus scientiarum naturalium diuitiae, & deliciae demonstrantur. Iam de nouo, ab omnibus mendis repurgati, in lucem prodierunt: Accessit index, rem omnem dilucide repraesentans, copiosissimus. Librorum ordinem, qui in hoc opere continentur, versa pagina indicabit, Francofurti, 1597. posvećeno dubrovačkim plemićima Džonu Bobaljeviću i njegovoj braći Marinu i Mihovilu. Neki primjerci građe iz te zbirke imaju u katalogu poveznicu s digitaliziranim oblikom istoga naslova u nekoj od europskih baza podataka, čime je korisnicima omogućen u nedostatku vlastita digitaliziranoga primjerka uvid u sadržaj toga naslova. Zbirka stranih rijetkih knjiga XVI. stoljeća u knjižnici Franjevačkoga samostana u Čakovcu još je jedno svjedočanstvo višestoljetne kulturne tradicije maloga grada Čakovcu i Hrvatske, zemlje bogate europske kršćanske kulture i uljudbe.

KLJUČNE RIJEČI: strane rijetke knjige XVI. stoljeća, franjevačke knjižnice, HFP sv. Ćirila i Metoda, Čakovec.

Uvod

Prema odluci Općega franjevačkog zbora, generalnog kapitula iz 1593. godine održanoga u Valladolidu, svaki samostan treba imati toliko knjiga koliko je potrebno propovjednicima i nastavnici različiti franjevačkih škola. Te odluke potvrdio je papa Klement VIII. (1592. – 1605.), a s vremenom su postale sastavni dio franjevačkih generalnih konstitucija.¹ Time su udareni temelji obveznoga postojanja knjižnice u svakome franjevačkom samostanu. Tako su i samostani današnje Hrvatske franjevačke provincije sv. Ćirila i Metoda imali svoje knjižnice koje su doživljavale sudbinu samostana, nemirnih vremena na prostoru od Trsata i Senja do Bača, Zemuna i Subotice. Provincija se tijekom povijesti brinula o svojim knjižnicama koje su usprkos mnogim nevoljama u većini samostana najvećim dijelom sređene, izdvojene su zbirke, a njihova građa je klasično obrađena (katalozi na listićima). Tijekom 80-ih godina prošloga stoljeća provedena je u svim knjižnicama provincije reklasifikacija knjiga tiskanih do 1850. godine. Tako su Šime Jurić i fra Vatroslav Frkin formirali i u klanječkom samostanu različite zbirke knjiga, među kojima i *Zbirku stranih rijetkih knjiga XVI. stoljeća*.

Prije nekoliko godina franjevački knjižničari fra Vatroslav Frkin i fra Miljenko Holzleitner izradili su, i u suradnji s Hrvatskom akademijom znanosti i umjetnosti, objavili bibliografiju hrvatskih rijetkih knjiga u knjižnicama provincije, koja obuhvaća izdanja od 1495. do 1850. godine i time javnosti predložili dotad nepoznato bogatstvo franjevačkih knjižnica kontinentalne Hrvatske.²

Hrvatska franjevačka provincija sv. Ćirila i Metoda, koja je u svojim samostanima stoljećima prikupila i sačuvala veliko knjižno blago – oko 200.000 jedinica – danas je prva

¹ Emanuel HOŠKO, »Dragocjeno blago franjevačkih knjižnica gornje Hrvatske«, u: Vatroslav FRKIN – Miljenko HOLZLEITNER, *Bibliografija knjiga hrvatskih autora u knjižnicama Hrvatske franjevačke provincije sv. Ćirila i Metoda: 1495. – 1850.*, Hrvatska franjevačka provincija sv. Ćirila i Metoda – Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti, Zagreb, 2008., str. 11–29.

² V. FRKIN – M. HOLZLEITNER, *Bibliografija knjiga hrvatskih autora u knjižnicama Hrvatske franjevačke provincije sv. Ćirila i Metoda 1495. – 1850.*, str. 11–29.

privatna, tj. redovnička zajednica u Hrvatskoj koja u elektroničkome obliku i u mrežno dostupnome katalogu provincije (<http://193.198.235.162>), odnosno skupnome katalogu konzorcija Crolist, sustavno obrađuje fondove svojih knjižnica (22 u Hrvatskoj i 4 u Srbiji), čime ta skrivena knjižna baština postaje javno dostupna.

Kratka povijest Franjevačkog samostana u Čakovcu

Franjevce tek osnovane *Ilirske kustodije sv. Ladislava* pozvao je u Čakovec 1659. godine ban i pjesnik Nikola Zrinski ml., gospodar grada (dvorca tvrđave) i naselja uz grad koje se tek počelo razvijati u trgovačko središte.³ Iste godine zagrebački biskup Petar Petretić usprkos protivljenju pavlina iz samostana u Svetoj Heleni,⁴ odobrava franjevcima dolazak i oni te godine dolaze u Čakovec. Ban Nikola nije uspio sagraditi franjevcima crkvu i samostan, jer ga je 1664. godine spriječila nenadana smrt u lovu nedaleko Kuršanca. Dao im je zemljište, podigao malu zidanu crkvicu uz koju su franjevci kasnije podigli drvenu kuću – rezidenciju, kasnije samostan.⁵ Nikolin sin Adam, koji je 1691. godine poginuo u bitci kod Slankamena, ostavio je oporučno franjevcima znatan iznos novca.⁶ Potpomognuti tim novcem franjevci su započeli gradnju zidanoga samostana i crkve. Kamen temeljac novoga samostana postavljen je 4. rujna 1702. godine, jer se stari drveni samostan 1698. godine srušio, a crkva je 1699. godine izgorjela. Ubrzo je 7. srpnja 1707. godine postavljen kamen temeljac nove crkve, koja je 1711. godine blagoslovljena. Požar 1741. godine nanio je veliku štetu samostanu tako da se franjevci nisu imali kamo skloniti.⁷ Crkva je posvećena 1750. godine. Grofica Ana Marija Althann te im je godine darovala sliku sv. Nikole, koja se i danas nalazi na glavnome oltaru.⁸ Njezinom pomoći je 1753. godine započela izgradnja zvonika.⁹ Godine

³ Paškal CVEKAN, *Čakovec i franjevci*, Franjevački samostan Čakovec, Čakovec, 1978., str. 7–8; Vladimir KALŠAN, »Zrinski i dolazak franjevaca u Čakovec, Nikola i Adam Zrinski«, u: *Zbornik radova sa znanstvenoga skupa 350 godina franjevaca u Čakovcu*, Franjevački samostan Čakovec, Čakovec, 1010., str. 11–14; Pejo ČOŠKOVIC, »Franjevačka obnova u sjevernoj Hrvatskoj u prvoj polovici XVII. st. i važnost samostana u Čakovcu pri stvaranju Provincije sv. Ladislava«, u: *Zbornik radova sa znanstvenoga skupa 350 godina franjevaca u Čakovcu*, str. 33–34.

⁴ P. CVEKAN, *Čakovec i franjevci*, str. 10–11; Pavao KNEZOVIC, »Opiranje Pavlina dolasku franjevaca u Čakovec«, u: *Zbornik radova sa znanstvenoga skupa 350 godina franjevaca u Čakovcu*, str. 49–61.

⁵ P. CVEKAN, *Čakovec i franjevci*, str. 10–12; V. KALŠAN, »Zrinski i dolazak franjevaca u Čakovec, Nikola i Adam Zrinski«, str. 14–15; Ivana PUZAK, »Povijest gradnje samostana, dosadašnje obnove samostana i crkve. Samostan i crkva u urbanističkoj koncepciji grada«, u: *Zbornik radova sa znanstvenoga skupa 350 godina franjevaca u Čakovcu*, str. 68.

⁶ P. CVEKAN, *Čakovec i franjevci*, str. 13–15; V. KALŠAN, »Zrinski i dolazak franjevaca u Čakovec, Nikola i Adam Zrinski«, str. 18–20.

⁷ P. CVEKAN, *Čakovec i franjevci*, str. 18–20, 23–25; I. PUZAK, »Povijest gradnje samostana, dosadašnje obnove samostana i crkve. Samostan i crkva u urbanističkoj koncepciji grada«, str. 68–70.

⁸ P. CVEKAN, *Čakovec i franjevci*, str. 29–31; I. PUZAK, »Povijest gradnje samostana, dosadašnje obnove samostana i crkve. Samostan i crkva u urbanističkoj koncepciji grada«, str. 70; Doris BARIČEVIC, »Unutrašnjost uređenja franjevačke crkve sv. Nikole u Čakovcu. Stručna analiza drvenog baroknog inventara crkve i slika«, u: *Zbornik radova sa znanstvenoga skupa 350 godina franjevaca u Čakovcu*, str. 115–116.

⁹ P. CVEKAN, *Čakovec i franjevci*, str. 27–28; I. PUZAK, »Povijest gradnje samostana, dosadašnje obnove samostana i crkve. Samostan i crkva u urbanističkoj koncepciji grada«, str. 70.

1766. započela je izgradnja današnjeg jednokatnog samostana,¹⁰ a 1767. godine spominje se uz taj samostan i crkvu također i zajednica franjevačkih trećoredaca, tj. zajednica bratovštine franjevačkog pojasa.¹¹ Samostanska je crkva dobila nov značaj 8. studenoga 1789. godine, kada je biskup Maksimilijan Vrhovac po nalogu Josipa II. dokinuo župu sv. Mihovila u Mihovljanu i osnovao novu župu u Čakovcu te njezinu upravu povjerio franjevcima.¹²

Čakovečki je samostan od svog osnutka do danas duhovno središte Međimurja. Franjevci su u Čakovcu bili vojni kapelani i dušobrižnici časničkih obitelji.¹³ Od samoga osnutka samostana tu djeluju franjevci orguljaši i kantori, koji su ne samo svirali i vodili crkveni zbor nego i podučavali mlade u svemu što su znali, brinuli se o muzikalijama pa i skladali nove skladbe.¹⁴ U prošlosti je u samostanu djelovao studij filozofije (1732. – 1783.), studij moralke (1738. – 1758.) te studij crkvenoga govorništva (1779. – 1780.). O toj školskoj djelatnosti svjedoči bogata samostanska zbirka filozofskih i teoloških rukopisa.¹⁵ Kao i gotovo svim franjevačkim samostanima, tako je i u čakovečkom samostanu bilo u XVIII. stoljeću braće franjevaca koji su bili ranarnici i ljekarnici.¹⁶ Uz dušobrižničke dužnosti franjevci su također poučavali djecu pučkoškolskoga uzrasta kao učitelji osnovne škole u gradu,¹⁷ a redovitu vjeronaučnu pouku održavali su sve do Drugoga svjetskoga rata u četrnaest osnovnih, više srednjih te u učiteljskoj školi prostrane čakovečke župe.¹⁸

Knjižnica Franjevačkoga samostana u Čakovcu

Prema odluci Općeg franjevačkog zbora, generalnog kapitula iz 1593. godine svaki samostan treba nabavljati knjige, odnosno imati knjižnicu. Tako je i čakovečki samostan imao svoju knjižnicu. Iako najstarije knjige u samostanskoj knjižnici datiraju iz XVI. stoljeća, može se smatrati da je čakovečka knjižnica utemeljena tek 1677. godine kada je

¹⁰ P. CVEKAN, *Čakovec i franjevci*, str. 20; I. PUZAK, »Povijest gradnje samostana, dosadašnje obnove samostana i crkve. Samostan i crkva u urbanističkoj koncepciji grada«, str. 70.

¹¹ Ana ČURILA, »Pastoralno djelovanje franjevaca prije uspostave župe u Čakovcu«, u: *Zbornik radova sa znanstvenoga skupa 350 godina franjevaca u Čakovcu*, str. 228–229.

¹² P. CVEKAN, *Čakovec i franjevci*, str. 61–68; Juraj KOLARIĆ, »Jozefinistička preuredba župa u Zagrebačkoj biskupiji i osnivanje župe u Čakovcu«, u: *Zbornik radova sa znanstvenoga skupa 350 godina franjevaca u Čakovcu*, str. 179–181.

¹³ A. ČURILA, »Pastoralno djelovanje franjevaca prije uspostave župe u Čakovcu«, str. 229–230.

¹⁴ Petar KINDERIĆ, »Orguljaši i kantori u Franjevačkom samostanu u Čakovcu«, u: *Zbornik radova sa znanstvenoga skupa 350 godina franjevaca u Čakovcu*, str. 319–332; Kristina RIMAN, »Fra Fortunat Pintarić i Hrvatski narodni preporod«, u: *Zbornik radova sa znanstvenoga skupa 350 godina franjevaca u Čakovcu*, str. 338; Marija RIMAN, »Miroslav i Božidar Grđan – franjevci orguljaši i glazbenici«, u: *Zbornik radova sa znanstvenoga skupa 350 godina franjevaca u Čakovcu*, str. 345–346.

¹⁵ P. CVEKAN, »Čakovec i franjevci«, str. 52–57; Ivan JURISIĆ, »Franjevačko školstvo kontinentalne Hrvatske, počeci i tijek. Filozofsko učilište, Učilište moralnog bogoslovlja i Učilište govorništva u čakovečkom samostanu do 1783. godine«, u: *Zbornik radova sa znanstvenoga skupa 350 godina franjevaca u Čakovcu*, str. 146–151; Danijel PATAFTA, »Filozofski i teološki rukopisi u knjižnici Franjevačkog samostana u Čakovcu«, u: *Zbornik radova sa znanstvenoga skupa 350 godina franjevaca u Čakovcu*, str. 158–162.

¹⁶ A. ČURILA, »Pastoralno djelovanje franjevaca prije uspostave župe u Čakovcu«, str. 229.

¹⁷ Ivan JURISIĆ, »Franjevačko školstvo kontinentalne Hrvatske, počeci i tijek«, str. 144.

¹⁸ Stjepan HRANJEC, »Uloga franjevaca u čakovečkom školstvu«, u: *Zbornik radova sa znanstvenoga skupa 350 godina franjevaca u Čakovcu*, str. 246–256.

čakovečka rezidencija proglašena samostanom. U velikome požaru 1699. godine, kada je do temelja izgorio samostan, pretpostaviti je da je stradala i samostanska knjižnica. Prema dokumentima početci današnje samostanske knjižnice mogu se datirati tek od 1707. godine, iako većina dokumenata te početke smješta u 1723. godinu. Sigurno je da je ta knjižnica sustavno popunjavana i uređivana od 1732. godine, kada je u tome samostanu otvoren studij filozofije.¹⁹

Današnji fond knjižnice Franjevačkog samostana u Čakovcu sastoji se od fonda stare samostanske knjižnice, fondova knjižnica franjevačkih institucija koje su djelovale u tim samostanima, knjižnice trećeg reda sv. Franje Asiškoga,²⁰ donacija brojnih pojedinaca,²¹ a neke knjige su prenijete iz Župe svetoga Mihovila u Mihovljanu²² i iz pavlinskoga samostana u Lepoglavi.²³ U tri stoljeća svoga postojanja ta je knjižnica preseljavana unutar samostanskih prostora, a danas je većina fonda smještena u prostoriji iznad svetišta crkve, koja je namjenski uređena za knjižnicu. Fond je najvećim dijelom smješten na police, dok su ormari sefovi s izdvojenim zbirka smješteni u posebnoj prostoriji na prvome katu samostana.

Tijekom stoljeća franjevci te provincije brinuli su se o svojim knjižnicama koje su usprkos mnogim nevoljama u gotovo svim samostanima najvećim dijelom sređene, a njihova građa je klasično obrađena (katalozi na listićima). Tijekom 80-ih godina prošloga stoljeća provedena je u svim knjižnicama reklasifikacija knjiga tiskanih do 1850. godine. Tada su Š. Jurić i fra V. Frkin formirali i u čakovečkome samostanu različite zbirke knjiga među kojima i zbirku *Strane rijetke knjige XVI. stoljeća*.

HFP sv. Ćirila i Metoda u svojim je samostanima stoljećima sačuvala veliko knjižno blago (preko 200.000 naslova/svezaka) i danas je to prva redovnička zajednica u Hrvatskoj i na jugoistoku Europe koja u elektroničkome obliku sustavno obrađuje fondove svojih knjižnica (22 u Hrvatskoj i 4 u Srbiji), koji time postaju javno dostupni preko elektroničkoga kataloga provincije (<http://193.198.235.162>), odnosno preko skupnoga kataloga konzorcija Crolist.

U fondu čakovečke knjižnice, koja danas ima više od 6.000 jedinica (knjiga i periodike) nema ni jedne inkunabule.

Knjižnica čakovečkoga samostana nema status kulturnoga dobra no upisana je u Upisnik knjižnica i knjižnica u sastavu kod Ministarstva kulture pod brojem K – 1555. Zbirka *Strane rijetke knjige XVI. stoljeća* iz toga samostana, o kojoj je riječ u ovome radu, ima od 2. veljače 2016. godine svojstvo kulturnoga dobra i upisana je u Registar kulturnih dobara Republike Hrvatske pod brojem Z – 6667.

¹⁹ Vatroslav FRKIN, »Knjižnica Franjevačkog samostana u Čakovcu«, u: *Zbornik radova sa znanstvenoga skupa 350 godina franjevaca u Čakovcu*, str. 121–122.

²⁰ Ljubica POSAVEC, »Franjevci i Franjevački svjetovni red kroz 350 godina«, u: *Zbornik radova sa znanstvenoga skupa 350 godina franjevaca u Čakovcu*, str. 236–238.

²¹ O tome svjedoče ex librisi u knjigama: *Martin Lipsich* (Čakovec RIV- 8°-2.P.1.); *F. Pintarich* (Čakovec RIV- 16°-1); *Fris Arseniy Chaktecy* (Čakovec RIV- 8°-1).

²² *Parochia S. Michaelis .. 1760.*; *Ecclesia S. Michaelis Supra Csaktornyam 1761.* (Čakovec RIV- 4°-3)

²³ *Monasterij Lepoglavensis; Conventij Lepoglavensis* (Čakovec RIV-16°-2).

Zbirka Strane rijetke knjige XVI. stoljeća u knjižnici Franjevačkoga samostana u Čakovcu

Knjižnica Franjevačkog samostana u Čakovcu posjeduje zbirku *Strane rijetke knjige XVI. stoljeća*, koja se sastoji od 28 jedinica s 30 naslova (djela) nastalih u razdoblju od 1515. (Gabriel Biel,²⁴ *Sermones dominicales de Tempore tam hyemales quam estivales... Pars prima* – Čakovec RIV-8°-2 P.1 ; *Pars secunda* – Čakovec RIV-8°-2 P.2.) do 1600. godine (Juan Osorio,²⁵ *Conciones. R. P. Ioannis Osorii Societatis IESU In quinque Tomos distinctae..... Tomus secundus* – Čakovec RIV-m8^o-7 T.2.; *Tomus quartus* – Čakovec: RIV-m8^o-7 T.4.; Felipe Diez,²⁶ *R.p.f. Philippi Diez Lusitani ... Conciones quadruplices. ... Tomus primus* – Čakovec RIV-8°-3 T.1.). Ipak najveći dio zbirke čine tiskovine nastale u drugoj polovici, odnosno u zadnjim dvama desetljećima XVI. stoljeća.

Grupa tiskovina nastala u prvoj polovici XVI. stoljeća nije brojem jedinica ni brojem naslova velika. Uz spomenuto djelo Gabriela Biela iz 1515. godine, koje je ujedno i najstarija knjiga te knjižnice, toj maloj grupi od samo pet jedinica i naslova tiskanih do 1550. godine posebno mjesto zauzima *Biblia cum concordantiis Veteris & Noui Testamenti & sacrorum canonum ... concordantie ex viginti libris Josephi De antiquitatibus et bello Judaico excerpte*, Lugduni, 1516. (Čakovec RIV-4°-3). Toj grupi pripada i izdanje djela pedagoškoga karaktera Desideriusa Erasma Rotterdamskoga²⁷, *Civilitas Morvm Erasmi*

²⁴ Gabriel Biel (Speyer, oko 1415. – Tübingen, 1495.), katolički svećenik, regularni kanonik, skolastički filozof, humanist, jedan od osnivača Sveučilišta u Tübingenu, gdje je bio profesor teologije i filozofije, a kasnije i rektor Sveučilišta. Suvremenici su ga nazivali »posljednji skolastičar«. Ockhamov nominalizam je razvio u sustav i time snažno utjecao na Luthera i Melanchtona. Studirao je u Heidelbergu, Erfurtu i u Kölnu. Bio je katedralni propovjednik Mainzu (1457. – 1466.), a potom do kraja života član redovničke zajednice regularnih kanonika. U svojoj prvoj knjizi govori o kanonu mise (*Epitoma Expositionis sacri canonis Missae; Sacri canonis Missae expositio resolutissima literalis et mystica*), a njegova druga knjiga i ujedno najvažnije djelo komentari su na *Libri Quattuor Sententiarum* Petra Lombardus (*Collectorium sive epitome in magistri sententiarum libros IV.*). U svojim djelima poziva se na Ockhama, ali je ipak više skotist nego nominalist. Njegova teološka djela su korištena u raspravama na Tridentskome koncilu. Biel je tipičan predstavnik prijelaznoga razdoblja srednjega vijeka u novo doba. Iako je priznavao vrhovni papinski autoritet, ipak je poput mnogih teologa svoga vremena dao prednost supremaciji općeg crkvenog sabora (koncila) nad papom kojega može i smijeniti (*Defensorium obediente apostolice*). Na području nacionalne ekonomije Biel je razvio vrlo progresivne ideje. Zastupa ideju da ponuda i potražnja na tržištu određuje cijenu proizvoda te da je zarada trgovca pravedna i potrebna kao naknada za njegov uloženi trud. Kao nečasno označava iskorištavanje ljudi kroz poreze, zabrane i ograničenja od vladara, knezova i feudalne gospode (*Tractatus de potestate et utilitate monetarum*). To je znatno utjecalo na vodeće reformatore u Njemačkoj (Luther, Zwingli). Od posebne važnosti za razumijevanje Bielova nauka o oprostima su misli koje je razvio u svojim propovijedima (*Sermones*), koje predstavljaju sažetak teologije kasnoga srednjega vijeka prije početka reformacije, a što je imalo trajni učinak na kasnije generacije teologa. Usp. Erwin ISERLOH, »Biel, Gabriel«, u: *Neue Deutsche Biographie* (NDB), Band 2, Berlin, 1955. (<http://www.deutsche-biographie.de/pnd118510703.html>); Gabriel Biel u *The Catholic Encyclopedia*, Vol. 2. New York, 1907., (<http://www.newadvent.org/cathen/02559a.htm>) (18.01.2016.)

²⁵ Osorio, Juan (1542 – 1594), španjolski isusovac, teolog i filozof, poznati propovjednik. Usp. »Osorio, Juan« u *CERL Thesaurus* (<http://thesaurus.cerl.org/record/cnp01880632>) (18.01.2016.)

²⁶ Diez, Felipe (1550.–1601.), španjolsko-portugalski franjevac, propovjednik, teolog, profesor sveučilišta u Salamanki. Usp. »Diez, Felipe«, u *CERL Thesaurus* (<http://thesaurus.cerl.org/cgi-bin/record.pl?rid=cnp01154889>); Bert ROEST, Maarten van den HEIJDEN, *Franciscan Authors, 13th – 18th Century: A Catalogue in progress* (<http://users.bart.nl/~roestb/franciscan/>) (18.01.2016.)

²⁷ Erazmo Rotterdamski, (*Desiderius Erasmus Rotterodamus*), ili pravim imenom Geert Geerts (Rotterdam, 1465. – Basel, 1536.) nizozemski humanist, književnik, filolog i filozof. Svojim književno-znanstvenim radom i životnim stavom, Erazmo je najznačajnija ličnost humanizma. Majstor je latinskog stila. On njeguje

De civilitate morum puerilium In Svccinctas, Et Ad puerilem aetatem cum primis appositae quaestiones, Latinas & Germanicas,²⁸ ... Norimbergae, s. a., (Čakovec RIV-m⁸-6), koje je nepotpuni dio (22 lista samo na latinskome jeziku) toga izdanja iz oko 1540. godine (nedostaje dio na njemačkome jeziku). To Erazmovo djelo privez je uz nešto mlađe izdanje Ezopovih basana²⁹: *Fabulae Aesopi iam denuo multo emendatius quam antea aeditae*... koje je pripremio za tisak Ioach. Camerario Pabergensi³⁰ u Nürnbergu 1546. godine (Čakovec RIV-m⁸-6). I zadnje djelo koje pripada toj grupi rijetkosti iz prve polovice XVI. stoljeća tumačenje je apostolskih poslanica, čiji je autor Franciscus Titelmannus³¹,

sva književna forma od poezije do znanstvenog traktata. Njegova izdanja Staroga zavjeta i Novog zavjeta, djela Aristotela, Jeronima, Augustina, Ambrozija itd. fundamentalna su djela europske filologije i tekstovne kritike. Erasmus spis *De ratione studii* (»O načinu učenja«) prvi je sustavni program humanističkog školskog obrazovanja. Iz niza njegovih djela izbija čovjek pun optimizma, širine i kritike znanstvenih gledanja, nepomirljiva s licemjermem i falsifikatima svetinja, ali puna samilosti prema ljudskim nevoljama i slabostima. Erazmo je cijeloga života ostao kršćaninom i svoje je kršćanske suvremenike uporno pozivao na povratak evanđeoskim korijenima, koje je držao najčovječnijima. Odbacivao je ili ignorirao sve što nije bilo uskladivo s ljudskim razumom. Bio je tolerantan u vjerskim pitanjima i u oštrm sukobu reformacije s Katoličkom crkvom, kojoj je pripadao do kraja života, držao se vrlo suzdržano, smatrajući da obje strane pretjeruju. Kao izuzetno miroljubiv odbacivao je bilo kakvo nasilno rješavanje sukoba, bio je veliki protivnik tiranije, ratova, kao i ljudske gluposti. Gluposti svoga doba s izuzetnim je književnim talentom ismijao u svom satiričnom djelu *Pohvala ludosti* ne štedeći nikoga. Usp. »Erazmo Roterdamski« (<http://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=18200>) ; »Desiderius Erasmus« u *The Catholic Encyclopedia*, Vol. 5, New York, 1909. (<http://www.newadvent.org/cathen/05510b.htm>); James D. TRACY, »Desiderius Erasmus, Duch humanist and scholar«, u *Encyclopaedia Britannica* (<http://www.britannica.com/biography/Desiderius-Erasmus>); (18. 01. 2016.)

²⁸ To je priručnik, odnosno u Europi prvo djelo - rasprava o moralnom i praktičnom obrazovanju djece. Prvi je put objavljeno 1530. godine i posvećeno je jedanaestogodišnjem Henriku Burgundskome, sinu Adolfa princa od Veere, u kojem daje na jednostavnom latinskom jeziku upute o tome kako bi se dječak trebao ponašati u društvu odraslih. Ta knjiga je postigla velik uspjeh i prevedena je na mnoge jezike i iznenadujuće je da je još i danas je aktualna. Usp. Jonathan LEECE, *An Unexpected Audience: Manner Manuals in Renaissance Europe*, str. 48–50. (<http://digitalcommons.calpoly.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1046&context=forum>); Bennett K. WITT, *Leonard Stöckel: Docta Pietas in the Service of Lutheran Reform*, str. 15–40. (<https://mospace.umsystem.edu/xmlui/bitstream/handle/10355/6627/research.pdf?sequence=3>)

²⁹ Ezop (lat. *Aesopus*; 6. st. pr. Kr.) bio je starogrčki basnopisac čije su jednostavne basne prožete humorom i protkane alegorijama o međuljudskim odnosima i karakterima. Pretpostavlja se da svoje basne nije zapisivao, nego ih je pričao. Glavni su junaci većinom životinje, a nakon svake basne slijedi koncizna pouka koja otkriva pravu istinu i smisao basne. Kao moguće mjesto Ezopova rođenja navodi se Frigija u Maloj Aziji ili pak grčka Trakija. Jedna je od pretpostavki da je bio rob koji je služio kod mnogih gospodara i da je dobio slobodu kao rezultat svoje mudrosti. Mnogi misle da je basna došla u Europu s Bliskog istoka, gdje su se basne u Sumeru pričale već oko 3000. pr. Kr. No, pravi začetnik europske basne upravo je Ezop. Ezop je postao uzor brojnim basnospiscima, posebice J. de La Fontaineu, I. A. Krilovu, a i hrvatskome piscu M. A. Relkoviću. Usp. Laura GIBBS, *Life of Aesop: The Wise Fool and the Philosopher* (<http://journeytothesea.com/aesop-wise-fool/>) (21. 01. 2016.)

³⁰ Camerarius, Joachim, ili Camerarius, Joachim II. ili Kammermeister, Joachim, mlađi (1534–1598), njemački i najpoznatiji liječnik i botaničar tadašnjega vremena. Studirao je u Wittenbergu, Leipzigu, Wroclawu i Bologni. Od 1564. godine liječnik u Nürnbergu gdje je osnovao i bio dekan Collegium Medicorum. Sin humaniste, teologa i filologa Joachima Camerarius, st., koji je osim što je autor mnogih medicinskih i botaničkih djela preveo i priredio Ezopove basne. Usp. »Camerarius, Ioachimus <ml> (1534 – 1600)« u *CERL Thesaurus* (<https://thesaurus.cerl.org/cgi-bin/record.pl?rid=cnp01302493>); »Camerarius, Joachim (1534–1598)« u *IdRef* (<http://www.idref.fr/032858469#070>) (20. 01. 2016.)

³¹ Titelmans, Franciscus ili Titelmans, Frans ili *Franciscus Titelmannus* ili *Hasseltensis* (1502 – 1537) flamanski franjevac, katolički teolog, oponent Erazmu Rotterdamskome, profesor na sveučilištu u Leuvenu. Zbog svojih asketskih sklonosti pred kraj života postao je kapucin i živio na području Milana, gdje je propovijedao i njegovao bolesnike. Autor je mnogih filozofskih rasprava, komentara i propovijedi te teološko-egzegetskih djela od kojih su najpoznatija *Elucidationes* na teme iz evanđelja i poslanica, te Staroga Zavjeta (Job i Pjesma

In omnes Epistolas apostolicas F. Francisci Titelmanni ordinis Minoritarum elucidatio, una cum argumentis capitulis cuiusque materiam complectentibus. ... Venetijs, 1547. godine (Čakovec RIV-m8^o-4). S Biblijom (Čakovec RIV-4°-3) tiskanom u Lionu 1516. godine tematski je povezan i čini jedinstvenu cjelinu biblijski priručnik: *Concordantiae Bibliorum vtriusque Testamenti, Veteris et Noui, perfectae et integrae; quas re vera maiores appellare possis: Opus sacrarum literarum studiosis apprime vtile, denuo, post omnes quae praecesserunt editiones, multis deprauatis locis commode restitutis & castigatis summo studio ac labore illustratum.*, Antuerpiae, 1585. (Čakovec RIV-4°-1).

Propovijedi čine, uz već spomenutu tiskovinu (Gabriel Biel,³² *Sermones dominicales de Tempore tam hyemales quam estivales: ... Pars prima* – Čakovec RIV-8°-2 P.1 ; *Pars secunda* – Čakovec RIV-8°-2 P.2.), najopširniju grupu tiskovina u toj zbirci: Silvestro Mazzolini,³³ *Aurea rosa r.p.f. Siluestri de Prierio Pedemontani: Videlicet clarissima expositio super Euangelia totius anni, de tempore & de sanctis tam secundum ordinem praedicatorum ...*, Venetijs, 1573. (Čakovec RIV-8°-1); Guilelmus Pepin,³⁴ *Sermonum dominicalium, ex Epistolis, et Euangelis totius anni. Pars aestiualis ...* – Venetijs, 1591. (Čakovec RIV-m8^o-5 P.2.); Juan Osorio,³⁵ *Ioan. Osorii Societatis Iesu, Concionum tomus quintus: Concionum a dominica prima aduentus usque ad Pascha Resurrectionis, cum omnibus ferijs quadragesimalibus...*, Venetijs, 1595. (Čakovec RIV-m8^o-10 T.5.) i *Conciones. R. P. Ioannis Osorii Societatis IESU In quinque Tomos distinctae. ... Tomus secundus, Tomus quartus*, Coloniae Agrippinae, 1600. (Čakovec RIV-m8^o-7 T.2.; Čakovec RIV-m8^o-7 T.4.); Felipe Diez,³⁶ *R.P.F. Philippi Diez Lusitani, ... Conciones quadruplices: Quae a Dominica septuagesimae vsque ad sacrum Dominicae Resurrectionis festum, in Ecclesia Romana ...*,

---

nad pjesmama). Njegova djela su doživjela brojna izdanja, posebno tijekom XVI. stoljeća. Usp. Heinrich REUSCH, »Titelmans, Franz« u: *Deutsche Biographie* (<http://www.deutsche-biographie.de/sfz82751.html>); B. ROEST, M. van den HEIJDEN, *Franciscan Authors, 13th – 18th Century: A Catalogue in progress* (<http://users.bart.nl/~roestb/franciscan/>) (8. 10. 2015.)

³² Vidi fusnotu 24.

³³ Silvestro Mazzolini da Prierio (*Sylvester Prierias*) (Prierio, 1456. ili 1457. – Rim, 1523.), talijanski dominikanac, teolog. Djelovao je u Bologni, Pavii i u Rimu, gdje je bio službeni papin teolog. Mazzolinijevi radovi širokog su matskoga raspona: od planeta do moći demona, povijesne teme, djela Tome Akvinskog i papinski primat. To je vjerojatno prvi teolog koji je javno napao nauk Martina Luthera, s kojim je imao dug teološki spor. Među njegovim glavnim djelima su: *In theoricas planetarum* (Venezia, 1513.), *Summa Summarum, quae Sylvestrina dicitur* (Roma, 1516.), enciklopedija teoloških pitanja koja je imala četrdeset izdanja, *Epitoma responsionis ad Lutherum* (Perugia, 1519.), *De juridica et irrefragabili veritate Romanae Ecclesiae Romanique Pontificis* (Roma, 1520.), *Errata et argumenta M. Lutheri* (Roma, 1520), *Rosa aurea* (Bologna, 1510), tumačenja evangeoskih tekstova u formi propovijedi kroz cijelu godinu. Usp. *The Life and Works of Silvestro Mazzolini Da Prierio, 1456–1527* (<https://books.google.hr/books?id=V58f64kc4EQC&pg=PA1&lpg=PA1&dq=mazzolini+silvestro&source=bl&ots=-VtJBK-O9z&sig=gt7UEjIP6WJoSKXTQprkxZ6qgE&hl=hr&sa=X&ved=0ahUKEwioneSMibTKAhUDWB0KHUOXD8Q4ChDoAQhAMAY#v=onepage&q=mazzolini%20silvestro&f=false>); Simona FECCI, »Mazzolini, Silvestro« u *Dizionario Bigrafico* ([http://www.treccani.it/enciclopedia/silvestro-mazzolini_\(Dizionario_Biografico\)/](http://www.treccani.it/enciclopedia/silvestro-mazzolini_(Dizionario_Biografico)/)); *The Catholic Encyclopedia*, Vol. 10, New York, 1911. (<http://www.newadvent.org/cathen/10095b.htm>) (14. 02. 2016.)

³⁴ Pepin, Guillaume, francuski dominikanac, teološki pisac i propovjednik. Umro u Parizu 1533. godine. Usp. »Pepin, Guillaume (1400 - 1533)« u *CERL Thesaurus* (<https://thesaurus.cerl.org/record/cnp00991162>) (18. 01. 2016.)

³⁵ Vidi primjedbu 25.

³⁶ Vidi fusnotu 26.

Tomus secundus, Venetiis, 1588. (Čakovec RIV-8°-4 T.2.) i *R.p.f. Philippi Diez Lusitani ... Conciones quadruplices. Quae a dominica septuagesimae, vsque ad sacrum dominicae Resurrectionis festum, in Ecclesia Romana...*, *Tomus primus*, Venetiis, 1600. (Čakovec RIV-8°-3 T.1.)

Ništa manja brojem primjeraka i naslova nije ni grupa koju čine djela teološko-filozofskoga sadržaja: Aristoteles,³⁷ *Physicorum Aristotelis libri: argumenta in singulos libros ex optimis Graecorum comentariis conversa iam recens adiecimus.*, Lugduni, 1554. (Čakovec RIV-m8^o-11); Aurelius Augustinus,³⁸ *D. Aurelii Augustini ... Omnium operum*

³⁷ Aristotel (Stagira u Trakiji, 384. pr. Kr. – Halkida, 322. pr. Kr.), starogrčki filozof i prirodoslovac. Postavio je Zemlju u središte svemira. Naglašava važnost logike ili rasuđivanja u filozofiji. Njegov filozofski sustav aristotelizam uči da se ljudsko znanje postiže najprije pomoću osjetnog iskustva. U Ateni je osnovao vlastitu, peripatetičku filozofsku školu, koja je nastavila djelovati i poslije njegove smrti. Tijekom vremena Aristotelovo je značenje sve više raslo, tako da ga arapski i kršćanski mislioci srednjega vijeka nazivaju jednostavno Filozofom. Njegov misaoni genij enciklopedijskoga značaja obuhvaća sveukupno znanje onoga doba, raščlanjujući ga u pojedine discipline. Znanosti se prema Aristotelu dijele u tri skupine ovisno o stavu čovjeka prema svijetu: teorijske ili promatrajuće, praktične ili djelujuće i poetičke ili proizvodne. Svaka se od tih skupina opet dijeli na tri vrste: teorijska znanost obuhvaća prvu filozofiju ili metafiziku, fiziku (anorganska i organska bića, ili današnju biologiju) i matematiku; praktična znanost uključuje ekonomiju (gospodarstvo), etiku i politiku, a proizvodna se tiče raznih umijeća i umjetnosti riječi, retorike i poetike. Prema svojoj biti ili samoj stvari, na prvom su mjestu i na najvišoj cijeni teorijske znanosti, od kojih je na prvome mjestu filozofija. Velik dio Aristotelovih spisa posvećen je prirodi, anorganskoj i organskoj, čime se bave rasprave o fizici i kozmologiji, te problemima organizma. Od svih njih najznamenitija je *Fizika*, filozofski i istodobno znanstveni spis antičke znanosti kao teorijskoga kvalitativnog opisa počela i uzroka prirode (naravi), svih osjetnina i pokretnih stvari. Taj se posao obavlja raščlambom (analizom) stroja prirodnih bića kao jednog roda bića i zato se može označiti kao ontologija (prirode). Određujući pak mjesto fizike među teorijskim znanostima, Aristotel ju, nasuprot Platonu, stavlja iznad matematike i iza »prve filozofije«, i tako je označuje kao »drugu filozofiju«. Aristotelova *Fizika* spis je koji se sastoji od osam knjiga koje su podijeljene u poglavlja. Najranija recepcija Aristotelovih djela u Europi i u Hrvatskoj odvijala se uglavnom u okvirima teoloških rasprava. Narочit procvat Aristotelova filozofija doživljava u Europi od XIII. stoljeća, a posebno u doba renesanse i traje do najnovijih vremena. Usp. »Aristotel«, *Hrvatska enciklopedija* (<http://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=3834>); *The Catholic Encyclopedia*, Vol. 1, New York, 1907. (<http://www.newadvent.org/cathen/011713a.htm>); Joe SACHS, *Aristotle: Motion and its Place in Nature* (<http://www.iep.utm.edu/aris-mot/>) (18. 01. 2016.).

³⁸ Sveti Augustin ili Aurelije Augustin (lat. *Aurelius Augustinus Hipponensis*, Tagasta 354. – Hippo 430.) je sjevernoafrički pisac, teolog i jedan od najutjecajnijih kršćanskih naučitelja i jedan od najvećih kršćanskih filozofa. Porijeklom Berber rođen u Numidiji od oca rimskog činovnika – poganina, i majke kršćanke (sv. Monika). Kao dječak pokazivao je iznimnu znanstvenu oštroumnost. Učio je u Madauri, a kada se je sa 16 godina vratio kući, počeo je živjeti raskalašenim životom. U dobi od 19 godina započeo je istraživati perzijski nauk – maniheizam, u kojem su spojeni elementi kršćanstva, gnostike i poganstva naglašavajući borbu svjetla i tame. Godine 383. preselio se iz Kartage u Rim, a godinu potom u Milano, gdje se ponovo susreo s kršćanstvom Tu se je čitajući Pavlove poslanice Rimljanima obratio na kršćanstvo, te se povezuje s milanskim biskupom Ambrozijem i posjećuje njegove propovijedi. Godine 387. odlučio se krstiti. Naredne godine vraća se u Sjevernu Afriku i 391. godine zaređen je za svećenika, a 395. godine izabran je za hiponskog biskupa. U Hipontu ostaje do smrti 430. godine. Kroz cijelo svoje učenje, Augustin je naglašava potrebu obraćenja kao temeljnu poruku evanđelja. Koristi se Platonovom filozofijom za izražavanje kršćanskih ideja. Postao je glasovit po svojoj jasnoći i nauku. Pisari su bilježili njegove govore, koji su kasnije prepisivani i dijeljeni drugim biskupima. Njegova su učenja spoj ljubavi prema Bogu i žudnje za boljim upoznavanjem Boga. U Augustinovo filozofiji Bog ima središnje mjesto, i Bog je uzrok i svrha svega. Sve dobro potječe od Boga, a zlo je samo nedostatak dobra. Zastupao je voluntarističko gledište – volja je bitna moć, čovjekova je volja i odluka slobodna – neovisna o razumu i svijesti. Zastupnik je teocentrizma – Bog stvara svijet odlukom svoje volje. Srednji vijek je obilježila Augustinova eshatologija. Augustin kojega smatraju »najutjecajnijim misliocem zapadne intelektualne tradicije«, strukturirao je historiju prema Kristova »tri adventa«: stvaranje, utjelovljenje i sudnji dan. Svu svoju teologiju zasnovao je na dva grada i prema toj teologiji pravi građani Božjeg grada žive očekujući konačni Kristov dolazak. Iako je bio teolog, Augustin je u svom promišlja-

*tomus primus [-decimus] : quo Retractationum libri duo, variaque illius opuscula, ... continentur... Tomi septimi pars posterio: Hoc est, pugnarum aduersus Haereses ..., Lugduni, 1560–1563. (Čakovec RIV-m8^o-3 P.7.3.); Iohannes Duns Scotus,³⁹ F. Ioan. Duns Scoti ... *Quaestiones quatuor voluminum scripti Oxoniensis super Sententias. A r.p. Salvatore Bartolucio Assisiate ... fidelissime recognitae, ... nunc redditae; Super primum sententiarum quaestiones exactissime.*, Venetiis, 1580. (Čakovec RIV-m8^o-2 P.1.); Origen,⁴⁰ *Origenis Adamantii In Euangelium Ioannis explanationum tomi XXXII. Quos nunc primum in latinum vertit Ambrosius Ferrarius Mediolanensis monachus Cassinensis vir doctissimus.*, Venetiis, 1551. (Čakovec RIV-8°-5), kao i teološko-pastoralni priručnici: Thomas Stapleton,⁴¹ *Promptuarium morale super Euangelia Dominicalia totius anni...*, Pars Hye-*

nju o historiji društva i čovjeka realist i racionalist. Dijeli historiju na šest razdoblja u rasponu od Adama do apokalipse. Autor je brojnih filozofskih, teoloških djela, među kojima velikim opsegom su rasprave s heretičkim strujanjima toga doba, poslanice i propovijedi, a svakako su najpoznatija njegova dva djela: *Is-povijesti i O državi Božjoj*. Usp. *The Catholic Encyclopedia*, Vol. 2, New York, 1907. (<http://www.newadvent.org/cathen/02084a.htm>); *The Catholic Encyclopedia*, Vol. 2, New York, 1907. (<http://www.newadvent.org/cathen/02091a.htm>); *The Catholic Encyclopedia*, Vol. 2, New York, 1907. (<http://www.newadvent.org/cathen/02089a.htm>); *Agostino, Aurelio, santo* (<http://www.treccani.it/enciclopedia/agostino-aurelio-santo/>) (19. 09. 2014.).

³⁹ Johannes Duns Scot (1265./66. – 1308.), franjevac, nazvan *doctor subtilis*, jedan od najutjecajnijih i najvažnijih filozofa-teologa srednjega vijeka. U svojim djelima (*Opus Oxoniense, Reportata Parisiensia, Quaestiones quodlibetales, Quaestiones subtilissimae super libros Metaphisicae Aristotelis, Tractatus de primo principio*) iako usmjeren augustinski nastoji posredovati između augustinizma i aristotelizma. Bio je profesor u Oxfordu, Cambridgeu, Parizu i Kölnu, gdje je i umro. Usp. Ivan KORDIĆ, *Uvod u srednjovjekovnu filozofiju*, Zagreb, 2002., str. 44–46; <http://plato.stanford.edu/entries/duns-scotus/> (18.10.2015.); <http://www.newadvent.org/cathen/05194a.htm>; B. Roest, M. van den Heijden, *Franciscan Authors, 13th – 18th Century: A Catalogue in progress* (<http://users.bart.nl/~roestb/franciscan/>) (18. 01. 2016.).

⁴⁰ Origen (Aleksandrija, 185. – Tir?, 253.), ugledni učitelj i veliki propovjednik, reformator aleksandrijske škole, iznimno utjecajan i kršćanski pisac III. stoljeća, protivnik gnostičkih hereza. Origen je poznat kao jedan od najplodnosnijih ranokršćanskih pisaca, te mu se pripisuje između 800–6000 djela, od kojih je sačuvan tek mali broj. Nešto veći broj tih djela postoji samo kao naslovi na koje se pozivaju razni njegovi suvremenici ili pak poklonici i kritičari nakon njega. Među najpoznatijim djelima ističu se sljedeća: *Počela (De Principiis), Heksapla (Hexapla), Protiv Celza (Contra Celsum)*, različite homilije i komentari, *O molitvi (De oratione)*. Unatoč svom teološkom promišljanju, on nikad nije kanoniziran te je smatran heretikom, posebno u istočnim Crkvama. Usp. *The Catholic Encyclopedia*, Vol. 11, New York, 1911. (<http://www.newadvent.org/cathen/11306b.htm>); Edward MOORE, *Origen of Alexandria (185–254 C.E.)* u *Internet Encyclopedia of Philosophy* (<http://www.iep.utm.edu/origen-of-alexandria/>) (18. 01. 2016.)

⁴¹ Stapleton, Thomas (Henfield, Sussex, 1535. – Louvain, 1598.), engleski katolički apologet, polemičar, teološki pisac. Školovao se u Engleskoj, a u Leuvenu i Parizu studirao teologiju. Odbivši odbaciti papin autoritet napušta trajno Englesku i s cijelom obitelji i ostalom rodbinom odlazi u Leuven. Godine 1568. s kardinalom Allenom u Douai osniva Engleski kolegij na kojemu predaje teološke predmete. Neko vrijeme je bio i u novicijatu Družbe Isusove, gdje nije ostao. Filip II. španjolski kralj i upravitelj toga dijela Nizozemske imenuje ga 1590. godine profesorom na Katoličkom sveučilištu u Leuvenu. Njegova slava kao teologa došla je do Rima, gdje je i papa Klement VIII. čitao i često se koristio njegovim teološkim radovima. Papa ga je dvaput pozivao u Rim, gdje je prema predaji trebao biti imenovan kardinalom, ali to se nije dogodilo, te je do smrti ostao u Leuvenu. Njegova prva djela prijevodi su drugih engleskih autora (Beda, *The history of the Church of Englande ...*, 1565.; *The apologie of Fridericus Staphylus ...*, 1565.; S. Hosius, *The Expresse Word of God*, 1567.), a njegova originalna djela su još brojnija: *A Fortresse of the Faith ...*, (1565.), gdje je prvi puta u povijesti upotrebljen termin *hugenoti*; *A returne of vntruthes vpon M. Iewels Replie*, (1566.); *A Counterblast to M. Horne's vain blast ...*, (1567.); *Principiorum fidei doctrinalium demonstratio ...*, (1578.); *Speculum pravitatis haereticæ ...* (1580.); *De universa justificationis doctrina ...* (1582.); *Tres Thomæ ...*, (1588.); *Promptuarium morale ...* (1591. i 1592.) u dva dijela; *Promptuarium Catholicum in Evangelia Dominicalia ...* (1592.); *Promptuarium Catholicum in Evangelia Ferialia ...*, (1594.) i *Promptuarium Catholicum in Evangelia Festorum ...*, (1592.); *Principiorum fidei doctrinalium relectio scholastica et compendiarum*, (1592.); *Autho-*

malis; Pars Aestivalis, Antuerpiae, 1593. (Čakovec RIV-m8°-9 P.1. a,b; Čakovec RIV-m8°-9 P.2.) i *Promptuarium morale super Euangelia Dominicalia totius anni ...*, *Pars Aestivalis*, Lugduni, 1593. (Čakovec RIV-m8°-8 P.2.)

Povijesna tematika zastupljena je malim brojem djela od kojih su neka i većega formata, raskošno opremljena, posebno slikovnim priložima (grafike – bakrorezi) zavidne kvalitete. Tu se ističu ponajprije dva izdanja na njemačkome jeziku poznatoga antičkoga, židovskoga povjesničara i kroničara Josipa Flavija:⁴² *Flavii Josephi des Hochberuehmten Juedischen Geschichtschreibers Historien vnd Buecher: Von alten Juedischen Geschichten zwentzig, sammt eynem von seinem Leben: Vom Juedischen Krieg vnd der Statt Jerusalem vnd des gantzen Lands zerstoerung siben ...*, Strassburg, 1590. (Čakovec RIV-4°-4), koje je grafički raskošno opremio i tiskao Sigmund Feyerabend.⁴³ S Flavijevim djelom u toj bibliografskoj jedinici privezano je djelo ranokršćanskoga kroniča-

---

ritatis Ecclesiasticæ circa S. Scripturarum... (1592.); *Apologia pro Rege Catholico Philippo II Hispaniae ...*, (1592.), koje je objavio pod pseudonimom. Zatim je tu: *Antidota Evangelica ...* i *Antidota Apostolica contra nostri Temporis Hæreses ...*, (1595.), *Antidota Apostolica in Epistolam Pauli ad Romanos*, (1595.), *Triplicatio inchoata ...*, (1596.), *Antidota Apostolica in duas Epistolas ad Corinthios ...*, (1598.), *Orationes Catecheticae, sive Manuale Peccatorum, ...*, (1598.). Nakon Stapletonove smrti objavljena su neka njegova djela: *Vere admiranda, seu de Magnitudine Romanæ Ecclesie*, (1599.), *Orationes academicæ miscellaneæ ...*, (1602.), *Orationes Academicæ Miscellaneæ*, (1602.) i *Oratio Academica; ...*, (1608.) i doživjela su veliki broj izdanja. Sva njegova djela su sabrana i ponovno objavljena u nizu od četiri knjige u Parizu 1620. godine sa stihovima i njegovom biografijom, koju je napisao Henry Holland. Usp. *The Catholic Encyclopedia*, Vol. 14, New York, 1912. (<http://www.newadvent.org/cathen/14249b.htm>); *Dictionary of National Biography*, Vol. 54 ([https://en.wikisource.org/wiki/Stapleton,_Thomas_\(1535-1598\)_DNB00](https://en.wikisource.org/wiki/Stapleton,_Thomas_(1535-1598)_DNB00)) (21. 01. 2016.)

⁴² Josip Flavije (lat. *Flavius Iosephus*, pravo ime *Josef ben Matatias*), židovski povjesničar (Jeruzalem, 37/38 – Rim, oko 100.). Farizej, u službi jeruzalemskoga hrama poslan je u Rim kako bi izbio svećenike koje je utamničio upravitelj Galileje. Zadivljen rimskom kulturom i vojnom moći postao je romanofil i u ustanku, koji je buknuo protiv Rimljana odmah nakon njegova povratka u Palestinu 66. godine zauzeo prilično neodređeno stajalište nastojeći stišati ustanak. Kada mu je povjeren obrana Galileje, izvršio je svoju dužnost i na kraju se predao rimskom vojskovođi Vespazijanu, postao njegov rob i prorokao mu da će postati carem. Kada se proročanstvo za dvije godine ispunilo, Vespazijan ga je proglasio slobodnim i učinio dvorskim povjesničarom, a Josip je uzeo gentilno ime svojega zaštitnika, Flavius. Pratio je Vespazijanovu sina Tita, kada je ovaj 70. godine opsjedao, zauzeo i razorio Jeruzalem, nagovarajući Židove da se predaju Rimljanima. Vratio se u Rim, postao rimskim građaninom i posvetio se pisanju. Na grčkome jeziku je napisao djelo o rimsko-židovskom ratovanju pod naslovom *O židovskom ratu*, prvotno napisano vjerojatno na aramejskom jeziku. A njegovo djelo o židovskoj povijesti, *Židovske starine* sadrži odlomak 18,3,3, gdje je jedino izravno nekršćansko svjedočanstvo o Isusu. Treće i manje poznato njegovo djelo je *Protiv Apiona* ili *O starosti židovskoga naroda*. Ta svoja djela je pisao od 75. do 99. godine i značajan su antički povijesni izvor. U njima daje uvid u židovstvo, s dosta apologetskih stavova i namjera, Usp. Josip Flavije (<http://www.encyclopedija.hr/natuknica.aspx?ID=29352>), »Josephus Flavius«, u *Jewis virtual Library* (<http://www.jewishvirtuallibrary.org/jsourc/biography/Josephus.html>); Livius.org. (<http://www.livius.org/articles/person/josephus/>) (16. 01. 2016.)

⁴³ Sigmund Feyerabend (Heidelberg, 1528. – Frankfurt am Main, 1590.) jedan od najpoznatijih i najznačajnijih tiskara i izdavača XVI. stoljeća. Izučivši zanat ksilografa – rezača raznih oblika potrebnih za tiskanje (slova, drvorezi i dr.) osnovao je zajedno s Georgom Raabom i nasljednicima Hansa Weigand tvrtku, koja je uskoro postala najznačajniji nakladnik XVI. stoljeća. Svoje drvoreze potpisivao je monogramom SF i njima je ilustrirao svoja monumentalna izdanja (Biblija, Josip Flavije, Hegesipus i dr.). Feyerabend je uspješno poslovao, dobro se je nosio sa svim vjerskim strujama u tadašnjoj Njemačkoj, te je 1552. godine osnovao sajam knjiga u Frankfurtu i potom iste godine u Leipzigu koji su i danas najznačajniji sajmovi knjižne produkcije. Usp. Josef BENZING, »Feerabend, Sigismund«, *Deutsche Biographie* (<http://www.deutsche-biographie.de/pnd118683527.html>) (16. 01. 2016.)

ra, također židovskoga podrijetla, Hegesippusa⁴⁴: *Egesippi des Hochberhueten Fuertrefflichen Christlichen Geschichtschreibers fuenff Buecher: Vom Juedischen Krieg vnd endlicher zerstoerung der Herrlichen vnd gewaltigen Statt Jerusalem.*, Strassburg, 1597?. (Čakovec RIV-4°-4) u kojima je opisana povijest i stradanja židovskoga naroda do Tit Vespazijanova osvajanja Jeruzalema 70. godine i razaranja Hrama, odnosno do spravnjivanja Jeruzalema sa zemljom nakon ugašenja Drugoga židovskog ustanka 79. godine. Toj grupi se može pridodati i djelo u četiri dijela španjolskoga dvorskoga polihistora Antonija de Guevara⁴⁵, prevedeno na talijanski i tiskano u Veneciji 1598. godine: *Libro di Marco Aurelio con l'horologio de principi distinto in quatro volumi : Nel quale sono comprese molte sententie notabili, & essempli singolari ... Con l'aggiunta del quarto libro nouamente tradotto ... Il primo libro* (Čakovec RIV-8°-6 L.1.); *Il secondo libro di Marco Aurelio, con l'horologio de precncipi : Nel quale si tratta dell'eccellentia del matrimonio, e che i precncipi son necessitati a maritarsi ...* (Čakovec RIV-8°-6 L.2.); *Il terzo libro di Marco Aurelio, con l'horologio de precncipi* (Čakovec RIV-8°-6 L.3.); *Il quarto libro di Marco Aurelio, con l'horologio, de precncipi* (Čakovec RIV-8°-6 L.4.). U tu grupu ulazi i djelo iz bogatoga opusa antičkoga (rimskoga) povjesničara Publija

⁴⁴ Hegesippus (oko 110 – oko 180.), kršćanski kroničar rane Crkve, koji je vjerojatno bio židovski obraćenik, a pisao je protiv krivovjerja gnostika i Marciona. Podatci o vremenu djelovanja Hegesippusa su nesigurni i određeni su tvrdnjom Euzebija da se je smrt i proglašenje Antinoja (130. godine) božanstvom dogodila za Hegesippusova života, da je došao u Rim za vrijeme pape sv. Aniceta i da je pisao u vrijeme pape sv. Eleuterija (oko 174. – 189. godine). Vrativši se na Istok, on je, prvenstveno na temelju saznanja što ih je stekao na putovanju, napisao djelo *Hypomnemata* (Uspomene) u 5 knjiga jednostavnim stilom u tradiciji apostolskog propovijedanja. Hegesippusovi radovi su se u cijelosti izgubili, samo se je sačuvalo osam poglavlja (pasusa) koji se tiču crkvene povijesti i koje Euzebije citira u svojoj povijesti Crkve. Preko Euzebija Hegesippusovo djelo upoznao je sveti Jeronim, koji je prvi ustvrdio da je Hegesippus »napisao povijest svih crkvenih događaja od muke našega Gospodina pa sve do svoga vremena ...«, tj. Jeronim je prvi ustvrdio da je Hegesippusova *Hypomnemata* povijest Crkve, naročito povijest Crkve u Jeruzalemu. Hegesippus se pozivao na tradiciju i postavio načelo suglasne tradicije u Crkvama koja se zasniva ponajprije na apostolskome i neprekinutom nasljedstvu biskupa, a to će kasnije preuzeti i ostali crkveni oci (Irinej). Usp. *The Catholic Encyclopedia*, Vol. 7, New York, 1910. (<http://www.newadvent.org/cathen/07194a.htm>); *Early Christian Writings* (<http://www.earlychristianwritings.com/text/hegesippus.html>); *Early Christian Writings* (<http://www.earlychristianwritings.com/hegesippus.html>); »Hegesippus«, u *Jewish Encyclopedia* (<http://www.jewishencyclopedia.com/articles/7478-hegesippus>) (16. 01. 2016.)

⁴⁵ Guevara, Antonio de, (1480. – 1545.), španjolski filozof i književnik. Plemenitaš, franjevac, dvorski propovjednik i kroničar Karla V., poslije biskup. Živio je i djelovao u mladosti na dvoru Izabele I. Kastiljske i bio u pratnji Karla V. Poznat po širokoj klasičnoj naobrazbi; vlastiti izraz temeljio je na modelu Ciceronove retorike. Knjigom *Zlatna knjiga Marka Aurelija* (*Libro áureo de Marco Aurelio*, 1528. godine), tzv. »*zcalom vladara*«, proslavio se u Španjolskoj, Francuskoj i Italiji. Objavljena u 25 izdanja, bila je i jedna od najčitanijih knjiga u prvim desetljećima kolonizacije Novoga svijeta. Ostala djela: *Knjiga zvana vodič vladarima* (*Libro llamado reloj de principes*, 1529), u tradiciji srednjovjekovnog *regimina principum*; *Obiteljske poslanice* (*Epistolas familiares*, 1539.– 41.), 112 ogleđa u obliku pisma, *Životi deset careva* (*Década de Césarés*, 1539.), niz životopisa rimskih careva i dr., a sve to je prevedeno na mnoge europske jezike, Usp. »Guevara, Antonio de«, u *Hrvatska enciklopedija* (<http://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=23699>); M. de Castro, *Antonio de Guevara (1481–1545)*, u *Enciclopedia franciscana* (<http://www.franciscanos.org/enciclopedia/aguevara.html>); Manuel de la FUENTE MERÁS, »Antonio de Guevara (1480–1545) – Perfil bio-bibliográfico u El Catoblepas, revista critica del presente« (<http://www.nodulo.org/ec/2008/n081p12.htm>); »Antonio de Guevara (1480–1545)«, u *Proyecto Filosofía en español* (<http://www.filosofia.org/guevara.htm>); B. Roest, M. van den Heijden, *Franciscan Authors, 13th – 18th Century: A Catalogue in progress* (<http://users.bart.nl/~roestb/franciscan/>) (16. 01. 2016.)

Kornelija Tacita⁴⁶: *C. Cornelii Taciti Opera omnia quae exstant. Quorum index pagina sequenti. I. Lipsius denuo castigavit & recensuit.*, Lugduni, 1584. (Čakovec RIV-16°-1), jednoga od najznačajnijih govornika i povjesničara svoga vremena, a koje je priredio Justus Lipsius.⁴⁷

Manju grupu čine višejezični rječnici i priručnici vezani tematikom uz klasičnu (antičku) latinsku književnost i kulturu, kao što je višejezični rječnik leksikon njemačkoga protestantskoga teologa, astronoma i lingvista Heinricha Decimatora:⁴⁸ *Silvae vocabulorum et phrasium, continens nomina propria Deorum: Aucta est haec pars vocabulis Graecis, Hebraicis, Gallicis & Italicis, cognita, atq; ab omnibus mendis ... Secunda pars ...*, Lipsiae, 1595. (Čakovec RIV-m8^o-13 P.2.) i djelo leksikografskoga karaktera talijanskoga humanista Maria Nizzolija⁴⁹: *Nizolius, siue Thesaurus Ciceronianus: Omnia Ciceronis*

⁴⁶ Publije Kornelije Tacit (? , oko 55. – ?, 117. ili 120.) jedan je od najvažnijih povjesničara starog Rima. Potjecao je iz viteškog staleža; njegov otac bio je prokurator u provinciji Gallia Belgica, a obitelj je vjerojatno potjecala iz jedne od rimskih provincija. Karijeru je počeo kao govornik na sudu, tj. kao odvjetnik. U doba cara Vespazijana postao je senatorom, a potom i pretor. Između 112. i 116. bio je prokonzul provincije Azije (na području današnje Turske). Točan datum njegove smrti nije poznat. Tacit je bio jedan od najznačajnijih govornika svoga vremena. Svoje govore držao je u stilu i po uzoru na najvećega rimskog govornika Marka Tulija Cicerona. U doba cara Trajana počeo je pisati svoja djela na kojima je radio do kraja života. Pisao ih je iz perspektive senatora o razdoblju rimske povijesti od Tiberija do Domicijana iskazujući pritom simpatije za nekadašnje republikansko uređenje Rima. Njegove oštre i jezično briljantne analize znatno su pridonijele oblikovanju današnje slike o Rimskom Carstvu u 1. stoljeću poslije Krista. Tacit je na temelju odabranih odlomaka iz rimske povijesti kritizirao tadašnje društvene odnose u Rimu, dekadenciju i moralnu pokvarenost. Doduše, Tacit je da se pri pisanju svojih djela drži maksime *sine ira et studio*, tj. objektivnoga načina pisanja, ali toga se često nije držao. Tacitova djela su *De vita Iulii Agricolae*, životopis vojskovođe Gneja Julija Agricole, čijom se kćeri oženio, pritom opisuje i Britaniju, *De origine et situ Germanorum*, gdje opisuje Germaniu i ističe jednostavan život Germana nasuprot rimskoj korupciji i dekadenciji, *Dialogus de oratoribus*, o propadanju govorničva, *Historiae*, rimska povijest od Galbe (69.) do Domicijana (96.), koja je djelomično sačuvana i *Annales (ab excessu divi Augusti)*, rimska povijest od smrti cara Augusta (14.) do Nerona (68.), koja isto nije sačuvana u cjelosti. Tacit spominje Isusa i kršćane. U *Analima* (15, 44) piše o požaru u Rimu godine 64. poslije Krista i pokušaju cara Nerona da krivnju za to prebaci na kršćane. Tacitova su djela su pisana impozantnim stilom i predstavljaju vrhunac rimske historiografije, ali se ipak moraju čitati kritički, jer se u mnogočemu nije držao svoje maksime *sine ira et studio*. Usp. »Tacit, Publije Kornelije« u *Hrvatska enciklopedija* (<http://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=60144>); Vladimir POSAVEC, *Rimska historiografija carskog doba* (<http://povijest.net/rimska-historiografija-carskog-doba/>); Ronald MELLOR, Tacitus, New York, London, 1993. https://books.google.hr/books?id=7BBE_09Fc_QC&printsec=frontcover&hl=hr&source=gbs_ge_summary_r&cad=#v=onepage&q&f=false (22. 01. 2016.)

⁴⁷ Justus Lipsius (Joose Lips ili Joost Lips) (1547.–1606.) flamanski filolog i humanist. Napisao je niz djela o antičkoj filozofiji stoicizma kao filozofiji kompatibilnoj kršćanstvu (*De Constantia*). Tako prikazana filozofija stoicizma utjecala je na mnoge filozofe toga vremena pa je nastao intelektualni pokret neostoicizam. Lipsius je predavao na sveučilištu u Jeni, Leidenu i Leuvenu. Usp. *The Catholic Encyclopedia*, Vol. 9, New York, 1910. (<http://www.newadvent.org/cathen/09280b.htm>); Jan PAPY, »Justus Lipsius«, u *Stanford Encyclopedia of Philosophy* (<http://plato.stanford.edu/entries/justus-lipsius/>) (22. 01. 2016.)

⁴⁸ Heinrich Decimator (Gifhorn, oko 1544. – nakon 1615.) njemački protestantski teolog, astronom i lingvist iz Mühlhausena (Thuringen). Njegov *Sylva vocabulorum* (1586.) i *Thesaurus linguarum in universa vera Europa* (1615.) primjeri su višejezične leksikografije. U Magdeburgu je 1587. godine objavio astronomsko-poetično djelo *Libellus de stellis fixis et erraticis*. Usp. Christian BRUNHS, »Heinrich Decimator« u *Deutsche Biographie* (<http://www.deutsche-biographie.de/sfz9425.html>).

⁴⁹ Mario Nizolio o Nizzoli (Brescello, 1488. – Sabbioneta, 1567.), talijanski humanista i filozof. 1522. godine je poučavao klasične jezike i objavio je u Brescia latinski leksikon *Observationes M. Tullium Ciceronem* (ili tezausur Ciceronianus). Nakon duge rasprave s Marcom Antonijem Maioragijom objavio je 1553. godine u Parmi djelo *De veris principiis et vera ratione philosophandi contra pseudophilosophos libri IV*, koje je utje-

verba, omnemque loquendi, atque eloquendi varietatem complexus, nunc iterum, eruditi hominis herculeo labore, atque industria, ... Venetiis, 1581. (Čakovec RIV-4°-2). To djelo je leksikon latinskih riječi, pojmova, koje se nalaze u Ciceronovim djelima, koje je postalo temelj renesansnoga latinizma, a očito se rabilo i za potrebe studija govorničtva, koji je postojao i u čakovečkome samostanu krajem XVIII. stoljeća.

U bogoslužju Katoličke crkve pjevanje i crkvena glazba imaju važno mjesto. Tako je u toj knjižnici sačuvano nekoliko djela glazbene tematike s notnim zapisima. To su dva djela Heinricha Fabera⁵⁰, *Brevissima rudimenta musicae pro incipientibus*. [s. l. : s. n.], 1576. i *Compendiolium musicae*, Augusta Vindellicorum, 1580., dok je autor trećega djela Nicolaus Listenius⁵¹, *Musica Nicolai Listenii: ab authore denuo recognita, multisque novis regulis éxemplis adaucta.*, Norimbergae, 1551. Ta djela su međusobno privezana u jednu manju džepnoga formata knjižicu (Čakovec RIV-16°-2).

---

calo na Leibniza do te mjere da je ponovno objavljeno 1670. godine, ali pod novim nazivom: *Antibarbarus Philosophicus, sive Philosophia Scholasticorum impugnata libris IV*. Usp. Margherita PALUMBO, »Nizzoli, Mario«, u *Dizionario Biografico degli Italiani*, Volume 78 (2013) ([http://www.treccani.it/enciclopedia/mario-nizzoli_\(Dizionario_Biografico\)/](http://www.treccani.it/enciclopedia/mario-nizzoli_(Dizionario_Biografico)/)); Eugenio GARIN, Giorgio A. PINTON, *History of Italian Philosophy*, Amsterdam-New York, 2008., str.: 513–515 (https://books.google.hr/books?id=sVP3vBmDktQC&pg=PA513&lpg=PA513&dq=Mario+Nizzolio&source=bl&ots=8A4HoVnIEI&sig=CwcTWvUTcUbnYvVvX9e_RQuNakk&hl=hr&sa=X&ved=0ahUKewjQ9trkmOHKAhUH_SwKHfMbDqkQ6AEIMzAc#v=onepage&q=Mario%20Nizzolio&f=false;) (05. 02. 2016.)

⁵⁰ Heinrich (Fabri) Faber (Lichtenfels, Bavarska, prije 1500. – Oelsnitz, Saska, 1552.) njemački luteranski glazbeni teoretičar, skladatelj i kantor. Pjevač na dvoru danskoga kralja Christiana II. u Kopenhagenu (1515. – 1524.), studirao na sveučilištu u Wittenbergu 1542. godine. Bio je rektor samostanske škole u Naumburgu, odakle je protjeran 1549. godine zbog pisanja podrugljive pjesme protiv pape. Godine 1551. predavač je glazbe na sveučilištu u Wittenbergu, a potom i rektor škole u Oelsnitz. Heinrich Faber je poznat po nekoliko teorijskih radova, a posebno po svome udžbeniku *Compendium Musicae* (1548.), koji je bio najpopularnija knjiga u luteranskim školama tijekom XVI. i XVII. stoljeća. Ta knjiga se pojavila u brojnim izdanjima i prijevodima između 1552. i 1665. godine (neka izdanja su i bez datuma) i danas je važan izvor za skladbe s dva glasa iz toga razdoblja. Još jedna njegova važna knjiga je *Ad musicam practicam introductio* iz 1550. godine, kao i nekoliko izdanja iz 1550. i 1571. godine. Usp. Christoph STROUX, »Heinrich Faber«, u *Deutsche Biographie* (<http://www.deutsche-biographie.de/sfz13998.html>) (05. 02. 2016.)

⁵¹ Nikolaus Listenius (Hamburg, oko 1510. – nepoznato) njemački glazbeni teoretičar. Studirao je od 1529. do 1531. godine na sveučilištu u Wittenbergu. Iza 1536. godine predavao je na latinskoj školi (gimnaziji) u Salzwedelu. Također je vodio crkveno pjevanje i glazbu. Kada je pokušao bez suglasnosti Joachim II., izbornoga kneza Brandenburškoga glazbu luteranski reformirati bio je zbog toga kažnjen. Listeniusova glazbenoteorijska rasprava *Rudimenta musicae in gratiam studiosa iuventutis diligenter comportata A. M. Nicolao Listenio* pojavila se je prvi put 1533. godine kod G. Rhua u Wittenbergu. 1537. godine. Njezina proširena verzija *Musica Nicolai Listenii od auctore denuo recognita multiple novis regulis et exemplis adaucta* iz 1537. godine doživjela je preko pedeset izdanja. Uz Heinrich Faberov jednostavniji *Compendium Musicae* (Braunschweig 1548.) bila je Listeniusova *Musica* najrašireniji glazbeni udžbenik XVI. stoljeća u latinskim školama (gimnazijama) srednje i sjeverne Njemačke, Württemberga i Austrije. *Musica* je bio udžbenik opće glazbene teorije, koje je napisano pod utjecajem obrazovne reforme njemačkoga reformatora Philippa Melancthona, ali se koristilo i u katoličkim obrazovnim institucijama. Usp. Robert EITNER, »Listenius, Nicolaus«, u *Deutsche Biographie* (<http://www.deutsche-biographie.de/sfz51935.html>); Andreas HÖFELE, Stephan LAGUÉ, Enno RUGE, Gabriela SMIDT, *Representing Religious Pluralization in Early Modern Europe*, Berlin, 2007., str. 239. (https://books.google.hr/books?id=llc8VgkCw3MC&pg=PA239&lpg=PA239&dq=Nikolaus+Listenius&source=bl&ots=GlrSxF_ZD9&sig=39OuYyER03RMWnKpsY8l4mFfZpg&hl=hr&sa=X&ved=0ahUKewinup306ffKAhWlp3IKHSpfC1Q4ChDoAQguMAC#v=onepage&q=Nikolaus%20Listenius&f=false) (05. 02. 2016.)

Medicina i higijena zastupljene su jednim djelom njemačkoga liječnika: Curio, Johannes,⁵² *Conservandae bonae valetudinis praecepta longe saluberrima, Regi Angliae quondam a Doctoribus Scholae Salernitanae versibus conscripta: ... illustrata : Cum luceclenta & succincta Arnoldi Villanouani, Medici ac Philosophi prestantissimi, in singula capita Exegeti / per Ioannem Curionem Berckensem ...* – Franc., 1568. (Čakovec: RIV-m8^o-1). Iako nije medicinskoga sadržaja, djelo njemačkoga klasičnoga latinskoga pjesnika: Eobanus, Helius,⁵³ *Saluberrima bonae valetudinis tuendae praecepta Eobani Hessi, poetae festiuisissimi, elegiaco carmine, ad imitationem Galeni, conscripta, nouisque commentarijs a Petro Hassardo*⁵⁴ ... *illustrata*, Francofordiae, 1568. (Čakovec: RIV-m8^o-1) ipak je tematski vezano uz medicinsku struku i njihove protagoniste a fizički je privezano uz djelo medicinske tematike.

Svojevrsna osebnost i rijetkost te zbirke je popularno djelo XVI. stoljeća talijansko-g znanstvenika, alkemičara, filozofa i komediografa Giovannija Battiste Della Porte:⁵⁵

⁵² Curio, Johannes, njemački liječnik (Rheinberg, 1512. – Erfurt, 1561.), profesor medicine na Sveučilištu u Erfurtu, humanist, medicinski pisac. Najpoznatije svoje djelo *Conservandae bonae valetudinis praecepta longe saluberrima ...* (Frankfurt, 1545.) izradio je nastavljajući medicinsku i alkemičarsku tradiciju španjolskoga liječnika Arnalda iz Villanove ili *Arnaldus de Villa Nova* (Valencija, oko 1235. – Genova, 1311.). To Curiovo djelo doživjelo je tijekom XVI. i XVII. stoljeća još nekoliko izdanja. Osim toga Curio je napisao i jedno djelo vjersko-teološke tematike *Derr ander teyl der seligmachende Passion Jesu Christi vnsers eyntigen mittlers vnnnd höchste[n] priesters* (Nürnberg, 1528.). Usp. »Curio, Johannes (1512 – 1561)« u *CERL Thesaurus* (<https://thesaurus.cerl.org/record/cnp00946517>) (14. 02. 2016.).

⁵³ Helius Eobanus Hessus (Halgehausen, 1488. – Marburg, 1540.), evangelički humanist koji je bio najveći neolatinski pjesnik svoga doba. Njegovo izvorno ime je vjerojatno Eoban Koch, koje je promjenio prema Heliusu, bogu pjesništva u antičkoj starini. Od 1504. studirao je latinski na Sveučilištu u Erfurtu, a 1507 je bio rektor jedne škole. To mjesto je napustio i otišao u Riesenburg, gdje je radio kao odvjetnik i povremeni tajnik biskupa. Godine 1513. počeo je studirati pravo u Frankfurtu na Odri, a nakon diplome otišao je u Leipzig gdje je studirao humanističke znanosti. U kolovozu 1514. vratio se u Erfurt, gdje je djelovao u krugu humanista, izjasnio se za reformaciju i uskoro postao profesor latinskog jezika na Sveučilištu. Od 1526. godine profesor je retorike i poetike u Aegidianumu u Nürnbergu. Godine 1536. postao je profesor u Marburgu. Pisao je prigodne pjesama i pjesničke poslanice, posebno kršćanskim heroinama. Martin Luther ga je zvao »najpoznatiji pjesnik svoga vremena, pobožni i čista pjevač.« Usp. *Deutsche Biographi* (<http://www.deutsche-biographie.de/pnd118704249.html>); »Helius Eobanus Hessus« u *Encyclopedia Britannica* 1911. (http://www.theodora.com/encyclopedia/h2/helius_eobanus_hessus.html) (05. 02. 2016.)

⁵⁴ Haschaert, Pierre ili *Hassardus, Petrus* (1523. – 1587.), flamanski liječnik i astrolog iz Armentièresa, djelovao u Louvainu i Bruxellesu. Usp. »Haschaert, Pierre (1523. – 1587.)« u *CERL Thesaurus* (<https://thesaurus.cerl.org/cgi-bin/record.pl?rid=cnp01876369>) (05. 02. 2016.)

⁵⁵ Giovanni Battista Della Porta ili *Giambattista* ili *Giovambattista Della Porta* (Vico Equense, 1535. – Napulj, 1615.), talijanski filozof, alkemičar, komediograf i znanstvenik. Prvu kulturnu i znanstvenu naobrazbu primio je u svojoj uglednoj plemićkoj obitelji zemljoposjednika i brodovlasnika. Njegovi prvi učitelji su bili klasičar i alkemičar Domenico Pizzimenti, filozofi i liječnici Donato Antonio Altomare i Antonio Giovanni Pisano. Godine 1558. objavio je djelo *Magiae Naturalis*, 1563. godine djelo o načinu tajnoga pisanje *De Furtivis Literarum Notis*, u kojem opisuje prvi put poligrafsko šifriranje pisanja upotrebom tajnih znakova. Tm radom je postao najpoznatiji i najveći autoritet šifriranoga pisanja renesanse. Godine 1566. je objavio djelo o umjetnosti sjećanja, koje je 1602. godine objavljeno na latinskome jeziku. Della Porta je osnovao akademiju pod nazivom *Academia Naturae Secretorum* (Akademija tajni), u kojoj su se trebali naći svi oni koji su napravili novo znanstveno otkriće do tada čovječanstvu nepoznato, posebno na području prirodnih znanosti. Međutim, naglasak je bio više na čudu a manje na znanstvenim metodama. Posumnjalo se da se Akademija bavi okultnim temama i Della Porta je 1579. godine bio podvrgnut ispitivanjima inkvizicije, a Akademija zatvorena. Ipak je bio dopušteno da Della Porta nastavi svoje proučavanje prirodnih znanosti. Između 1579. i 1581. godine boravi u Rimu, a potom u Veneciji i Ferrari, gdje je bio gost kardinala d'Este. U 1583. godini objavio je raspravu *Pomarium* o uzgoju voćaka, a sljedeće godine raspravu *Olivetum*, koje je kasnije uključio u svoju enciklopediju o poljoprivredi. Isto tako je 1583. godine objavio *Phytognomonica*, vrlo zanimljivu raspravu o svojstvima biljaka u svezi različitih dijelova ljudskoga tijela. Godine 1586. je

Io. Baptistae Portae Neapolitani, Magiae naturalis libri viginti, in quibus scientiarum naturalium diuitiae, & deliciae demonstrantur. Iam de nouo, ab omnibus mendis repurgati, in lucem prodierunt: Accessit index, rem omnem dilucide repraesentans, copiosissimus. Librorum ordinem, qui in hoc opere continentur, versa pagina indicabit, Francofurti, 1597. (Čakovec RIV-m8^o-12), koje je posvetio dubrovačkim plemićima Džonu Bobaljeviću⁵⁶ (*Illus Iunio Bobali Andreae filio Raguseo*) i njegovoj braći Marinu i Mihovilu⁵⁷ (*ac Marino & Michaeli fratribus tuis meo nomine salutem dic*). To je zbirka narodne mudrosti i spoznaja, znanja iz kozmologije, geologije, optike, uzgoja biljaka, medicine, toksikologije (otrovi), kulinarstva, kemijskih spojeva metala, destilacije, bojenja stakla, glazura, emajla, keramike, magnetskih svojstava, kozmetike, baruta, tajnopisa i dr. u kojoj je dao i prvi opis *camere obscurae*. Često se poziva i citira antičke autore poput Aristotela i Teofrasta. To djelo je svojevrsna enciklopedija ondašnjega znanja, posebno prirodnih i primijenjenih znanosti uz jak utjecaj alkemijskoga gledišta autora.

Najveći dio građe iz te zbirke je na latinskome (27), njemačkome (2), talijanskome (1) jeziku. Knjižna građa obrađuje najviše područje pastorala, kršćanske duhovnosti, teologije, filozofije, biblijske, crkvene povijesti te opće povijesti, umjetnosti, politike, glazbe, medicine, higijene i općeg obrazovanja. Najveći dio knjiga tiskan je na tada njemačkome govornome području (13), zatim na Apeninskome poluotoku, tj. u Veneciji (10) te na području Francuske (4) i Belgije (3), što govori o pravcu dolaska tih izdanja u Čakovec. Manji dio knjiga (4) tiskan je goticom (2 latinski i 2 njemačkim jezikom), dok je najveći dio knjiga tiskan latinicom romanom, latinskim i jedna talijanskim jezikom.

---

objavio rad *De Humana physiognomonia* u četiri knjige o fiziognomiji posvećen kardinalu d'Este, kojim je utjecao na rad Švicarca Johanna Kaspara Lavatera (1741. – 1801.). 1599. godine u Napulju je objavio drugo dopunjeno izdanje toga djela povećano na šest knjiga. Njegov rad *Phytognomonica* (1588.) navodi biljke ovisno o geografskom području. Poznato je da je prijateljevao s Tommasom Campanellom (1589.), s Paolo Sarpijem (1592.), a možda je poznavao i Giordana Bruna prije njegova zatočenja. Od tada je Della Porta morao tražiti dozvolu za svoje publikacije. Godine 1593. se je upoznao u Padovi s Paolo Sarpi i Galileom. 1603. godine je upoznao mladoga Federica Cesi i bio je pozvan u Prag na dvor cara Rudolf II, kojemu je posvetio raspravu *Taumatologia*, danas izgubljena. Pisao je i o optici (*De refractione optices*, 1589.), poljoprivredi (*Villae*, 1592.), astronomiji (*Coelestis physiognomoniae*, 1601.), hidraulici i matematici (*Pneumaticorum*, 1602.), vještini ratovanja (*De munitione*, 1606.), meteorologiji (*De aeris transmutationibus*, 1609.), te kemiji (*De distillatione*, 1610.). Rad o pisanju rukom – grafologiji (*Chirofisonomia*), napisao je 1581. godine a koji je objavljen nakon njegove smrti, tek 1677. godine. U svojim kasnim godinama postao je član mnogih znanstvenih i kulturnih udruga (Accademia dei Lincei, Accademia degli Oziosi i dr.). Tijekom života skupio je rijetke primjerke iz svijeta prirode i uzgoja egzotičnih biljaka. Njegov privatni muzej je bio jedan od prvih prirodoslovnih muzeja, koji je je nadahnuo isusovca Athanasiusa Kirchera da organizira takvu zbirku u Rimu. Njegov brat Gian Vincenzo sakupio je zbirku knjiga i kipova, dok je drugi brat Gian Ferrante, koji je umro u mladoj dobi, ostavio zbirku kristala i geoloških uzoraka. Della Porta je bio dramski pisac i napisao 14 komedija u prozi, jednu tragikomediju, jednu tragediju i jednu liturgijsku dramu, koja je postala izvor mnogo kasnijih radova sedamnaestog stoljeća. Usp. S. Ricci, Giovan Battista Della Porta, *Il Contributo italiano alla storia del Pensiero – Filosofia* (2012) u *Treccani Enciclopedia* ([http://www.treccani.it/enciclopedia/della-porta-giovan-battista_\(Il_Contributo_italiano_alla_storia_del_Pensiero:_Filosofia\)/](http://www.treccani.it/enciclopedia/della-porta-giovan-battista_(Il_Contributo_italiano_alla_storia_del_Pensiero:_Filosofia)/)); Sergius KODERA, »Giambattista della Porta« u *Stanford Encyclopedia of Philosophy* (<http://plato.stanford.edu/entries/della-porta/>); J. J. O'Connor, E. F. Robertson, »Giambattista Della Porta« (<http://www-history.mcs.st-andrews.ac.uk/Biographies/Porta.html>) (05. 02. 2016.)

⁵⁶ Vinko FORETIĆ, »Bobaljević Marin«, *Hrvatski biografski leksikon*, sv. 2, Zagreb, 1989., str. 42–44.

⁵⁷ *Isto*, str. 44–45.

Znatan broj knjiga dobro je grafički opremljen, a neke su i raskošno opremljene slikovnim priložima u tehnici drvoreza (Čakovec R IV.- m8^o-1; Čakovec R IV.- m8^o-6; Čakovec R IV.- m8^o-12; Čakovec R IV.- 8°-2 P.1.-2.; Čakovec R IV.- 4°-3) kao i u tehnici bakroreza (Čakovec R IV.- 8°-5; Čakovec R IV.- 4°-4).

Uvezi, tj. korice knjiga iz zbirke različite su starosti. Najstarije uveze, drvo presvučeno pregovanom kožom s florealnim ornamentima, likovima znamenitih suvremenika, svetačkim likovima, godinama i metalnim kopčama, sačuvao je manji broj knjiga (Čakovec R IV.- m8^o-7 T.2.; Čakovec R IV.- m8^o-7 T.4.; Čakovec R IV.- m8^o-9a P.1.-P.2.; Čakovec R IV.- m8^o-11; Čakovec R IV.- 4°-1; Čakovec R IV.- 4°-4). Sudeći po godinama koje su na tim omotima utisnute u kožu, po ornamentici ukrasa i natpisima oko središnje smještenih likova, to su originalni uvezi, što tim knjigama daje poseban šarm, ali i umjetničku i bibliofilsku vrijednost. Gotovo kod svih tih uveza sastavni dio su dobro očuvane metalne kopče. Najveći dio knjiga uvezan je u velin ili u teleću, obrađenu, profiliranu (pregovanu) kožu (XVIII. stoljeće i možda kasnije). Iz te grupe uveza posebno se ističe elegancijom i jednostavnošću uzorka u tehnici zlatotiska uvez djela *Biblia cum concordantiis Veteris & Noui Testamenti* iz 1516. godine (Čakovec R IV.- 4°-3). Manji dio tih knjiga ima uvez, tj. korice novijeg datuma, odnosno iz vremena XIX. stoljeća i nakon nedavne restauracije (kraj XX. i početak XXI. stoljeća). Ti su uvezi uglavnom od bijele kože.

U većini knjiga nalaze se dobro čitljivi rukopisni *ex libris* ili zapisi drugoga karaktera. Najveći broj knjiga u dobrome je stanju, a nekoliko njih je zadnjih godina i uspješno restaurirano. Ipak sasvim mali broj knjiga još uvijek je u lošem stanju, razbijen im je knjižni blok i oštećene kožne korice. (Čakovec R IV.- 16°-1), što je posljedica trajnoga korištenja i neadekvatnoga smještaja tih knjiga tijekom prohujalih stoljeća.

Johannes Curio, *Conservandae bonae valetudinis praecepta longe saluberrima, Regi Angliae quondam a Doctoribus Scholae Salernitanae versibus conscripta: ...* Franc., 1568. (Čakovec: RIV-m8^o-1)

U bibliografskim zapisima dana je, zbog nemogućnosti digitalizacije vlastitih primjeraka, digitalna snimka primjerka toga izdanja iz neke od europskih knjižnica, gdje su te knjige digitalizirane. Stoga kod pregleda digitalne snimke u zapisima toga kataloga treba voditi računa da je čakovečki primjerak ipak različit od onoga prikazanog i to u dijelovima koji su specifični za svaki primjerak (uvez, inicijali, ručno bojene slike, *ex librisi*, bilješke, oštećenja i drugo), odnosno u slučaju oštećenosti čakovečkoga primjerka može se dobiti uvid u cjelovito izdanje.

Zbirka *Strane rijetke knjige XVI. stoljeća* u knjižnici Franjevačkoga samostana u Čakovcu brojem jedinica je malena, ali je vrijedan dio europske i svjetske knjižne baštine. To je još jedno svjedočanstvo višestoljetne kulturne tradicije grada Čakovca, kulturnoga i duhovnoga središta Međimurja, te Hrvatske, zemlje bogate europske kršćanske kulture i uljudbe.

Summary

COLLECTIONS OF FOREIGN RARE BOOKS FROM THE 16th CENTURY IN THE LIBRARIES OF THE CROATIAN FRANCISCAN PROVINCE OF SS CYRIL AND METHIDIUS: FRANCISCAN MONASTERY IN ČAKOVEC

Croatian Franciscan Province of Ss Cyril and Methodius since 2011 systematically itemizes holdings of its libraries. The focus of this catalogue is on the most precious holdings and modern standardization through usage of informatics and communication technologies. With such an approach the processed material is available in publicly open digital catalogue on the address <http://193.198.235.162>. Collection of foreign books from the sixteenth century (1515-1600) in the library of the Franciscan monastery in Čakovec does not hold many books in total, only 28 items/volumes with 30 titles. However, its content is quite interesting and kind of unique. This article reveals catalog of the Collection itself, including the comments and necessary explanations regarding the most interesting titles. The library keeps two editions of Bible (from 1516 and 1585), interesting philosophical and theological holdings (Aristotle, Origenes, Aurelius Augustinus, Duns Scot, Titelmann, Stapleton). Besides these texts, there are several pastoral manuals and collections of sermons (Biel, Mazzolini, Pepin, Osorio, Diez), as well as historical literature such as descriptions of the Jewish war and sufferings of Jews written by Joseph Flavius and Hegesipius, history of Rome and Roman emperors (Publius Cornelius Tacitus and Antonio de Guevara). Moreover, the library keeps several items in the field of literature (Fabulae Aesopi, Nürnberg 1546), pedagogy (Desiderius Erasmus, Civilitas Morvm Erasmi De civilitate morum puerilium ..., Norimbergae around 1540), musical theory and praxis written by some Protestant theologians (H. Faber, Brevissima rudimenta musicae pro incipientibus, 1576 and Compendium musicae by Augustus Vindellicorum, 1580; N. Listenius, Musica Nicolai Listenii: ab authore denuo recognita, mutisque novis regu. is et exemplis adaucta, Norimberge 1551). There are also some titles from the field of medicine, written primarily by German Protestant physicians (J. Curio, Conservandae bonae valetudinis

praecepta longe saluberrima ..., Franc. 1568; Eobanus Helius, *Saluberrima bonae valitudinis tuendae praecepta ...*, Francofordiae 1568). One can find there also two works in philology and lexicography written by a Protestant theologian (H. Decimator, *Silvae vocabulorum et phrasium, ... Aucta est haec pars vocabulis Graecis, Hebraicis, Gallicis & Italicis, recognita ... Secunda pars ...*, Lipsiae 1595), and an Italian humanist (M. Nizzoli, *Nizolius, siue Thesaurus Ciceronianus: Omnia Ciceronis verba, omneque loquendi, atque eloquendi varietatem complexus ...*, Venetiis 1581). A kind of rarity in this collection is a popular work of the sixteenth century Italian scientist, alchemist, philosopher and comedigraph Giovanni Battista Della Porta, *Magiae naturalis libri viginti, in quibus mendis repurgati, in lucem prodierunt: Accessit index, rem omnem dilucide repraesentans copiosissimus. Librorum ordinem, qui in hoc opera continentur, versa pagina indicabit* (Francofurti 1597), which was dedicated to the nobleman from Dubrovnik Džono Bobaljević (Bobagli) and his brothers Marin and Mihovil.

Language of these volumes is mostly Latin, though some of them are written in German, too. Majority the books were published in German speaking countries (Nurnberg, Frankfurt, Augsburg, Hagenau, Strasbourg, Cologne etc.), while some of them were published in Venice, Rome, or in France and Belgium. Some of these books have illustrations, and graphics that can be evaluated as exquisite. Among them Bible from the beginning of the sixteenth century contain artistically interesting initials in xylography or plate techniques; however of a standard graphic quality regarding European press techniques of that time. Similarly, the above-mentioned studies of Joseph Flavius and Hegesipius were graphically equipped by famous German printer and graphic artist Sigismund Feyerabend.

Book covers in this collection are of different age. The oldest bindings consist of wood coated in parched leather with floral ornaments (16th century), are preserved only on three books. Some volumes are bounded with metal buckles with covers of older manuscripts, which are preserved only to some extent. Newer bindings (18th century and later) have cardboard covers in smooth, mostly cowhide, leather; sometimes decorated with floral or geometrical ornaments. Most of the catalogued items contain clearly visible *ex libris* or other proprietary inscriptions.

Most of the items from the Collection already have a bibliographical description with digital image and direct link to the digitized copy kept in some of the European libraries. In this way users can easily browse holdings of this library.

This Collection of foreign rare books from the sixteenth century in the Library of the Franciscan monastery in Čakovec clearly witness about long lasting spiritual and cultural tradition of the Croatian Franciscans from Čakovec.

KEY WORDS: *foreign rare books, 16th century, Franciscan libraries, Croatian Franciscan Province of Ss Cyril and Methodius, Čakovec.*

Katalog zbirke Strane rijetke knjige XVI. stoljeća u knjižnici Franjevačkoga samostana u Čakovcu (1515. – 1600.)

Čakovec: RIV-16°

1.

TACITUS, Cornelius

C. Cornelii Taciti Opera omnia quae exstant. Quorum index pagina sequenti. I. Lipsius denuo castigavit & recensuit. – Lugduni : apud Ant. Gryphium, 1584. – 905, [50] str. ; 16° (12 cm)

Drugi autor: Lipsius, Justus (1547.–1606.)

Uvez: velin, oštećen. Knjižni blok: mrlje od vlage. Pregledano: 18. 9. 2013.

Digitalna pov.: <http://www.bsb-muenchen-digital.de/~db/1017/bsb10172256/images/index.html>

Predmetnica: povijest, Rim – povijest.

Čakovec: RIV-16°-1

2.

FABER, Heinrich

Brevissima rudimenta musicae pro incipientibus. – [s. l. : s. n.], 1576. – [8] str. ; 16° (14 cm)

Privezano uz: [*Compendiolum musicae*], [Augusta Vindelicorum, 1580]. i

Listenius, Heinrich, *Musica Nicolai Listeni i*, Norimbergae, 1551.

Uvez: šareni karton s kožnim hrptom. Knjižni blok: oštećenja od insekata, mrlje od vlage.

Pregledano: 18. 9. 2013.

Predmetnica: glazba.

Čakovec: RIV-16°-2

FABER, Heinrich

[*Compendiolum musicae*]. – [Augusta Vindelicorum, 1580]. – [24] str. ; 16° (14 cm).

Privezano uz: *Brevissima rudimenta musicae pro incipientibus*, [s. l. : s. n.], 1576. i

Musica Nicolai Listenii, Norimbergae, 1551.

Uvez: šareni karton s kožnim hrptom. Oznaka na poleđini predlista: *Monasterij Lepoglavensis recom, patris cura A. R. P. Nicolay Bengel 1755*. Knjižni blok: nedostaje naslovnica, oštećenja od insekata, mrlje od vlage. Pregledano: 18. 9. 2013.

Digitalna pov.: <http://reader.digitale-sammlungen.de/resolve/display/bsb10187575.html> (18. 9. 2013.)

Predmetnica: glazba.

Čakovec: RIV-16°-2

LISTENIUS, Nicolaus

Musica Nicolai Listenii : ab authore denuo recognita, multisque novis regulis et exemplis adaucta. – Norimbergae : Iohan. Petreium, 1551. – 78 str. ; 16° (14 cm).

Privezano uz: *Brevissima rudimenta musicae pro incipientibus*, [s. l. : s. n.], 1576. i [*Compendiolum musicae*], [Augusta Vindelicorum, 1580].

Uvez: šareni karton s kožnim hrptom. Oznaka na naslovnoj stranici: *Conventy Lepoglavensi*. Knjižni blok: mrlje od vlage, obrezane margine. Pregledano: 18. 9. 2013.

Digitalna pov.: http://reader.digitale-sammlungen.de/de/fs1/object/display/bsb10187583_00001.html (18. 9. 2013.).

Predmetnica: glazba.

Čakovec: RIV-16°-2

Čakovec: RIV-m8°

1.

CURIO, Johannes

Conservandae bonae valetudinis praecepta longe salvberrima, Regi Angliae quondam a Doctoribus Scholae Salernitanae versibus conscripta: : nunc denuo non integritati solum atq; nitori suo restituta, sed rhythmis quoque Germanicis illustrata : Cum lucenta & succincta Arnoldi Villanouani, Medici ac Philosophi prestantissimi, in singula capita Exegesi / per Ioannem Curionem Berckensem ... – Franc. : apud Haeredes Christiani Egenolphi, 1568. – [16], 280, [8] str. : ilustr. ; m8° (16 cm).

Drugi autor: Arnoldus de Villa Nova

Privezano uz: Eobanus, Helius, *Saluberrima bonae valetudinis tuendae praecepta Eobani Hessi, poetae festiuissimi, elegiaco carmine, ad imitationem Galeni, conscripta, nouisque commentarijs a Petro Hassardo ... illustrata*, Francofordiae, 1568.

Uvez: velin. Oznaka na dnu naslovne stranice: *P. Fortunat Pintarić, 1852*. Knjižni blok: mrlje od vlage. Pregledano: 18. 9. 2013.

Digitalna pov.: http://reader.digitale-sammlungen.de/de/fs1/object/display/bsb10191439_00001.html (18. 9. 2013.).

Predmetnice: medicina, konzerviranje namirnica.

Čakovec: RIV-m8°-1

EOBANUS, Helius

Saluberrima bonae valetudinis tuendae praecepta Eobani Hessi, poetae festiuissimi, elegiaco carmine, ad imitationem Galeni, conscripta, nouisque commentarijs a Petro Hassar-

do ... illustrata. – Francofordiae : apud haeredes Christiani Egenolphi, 1568. – 61, [2] str. ; m8° (16 cm).

Drugi autori: Galen, Haschaert, Pierre.

Privezano uz: Curio, Johannes, *Conservandae bonae valetudinis praecepta longe saluberrima, Regi Angliae quondam a Doctoribus Scholae Salernitanae versibus conscripta: nunc denu non integritati solum atq; nitori suo restituta, sed rytmis quoque Germanicis illustrata : Cum lucelenta & succincta Arnoldi Villanouani, Medici ac Philosophi prestantissimi, in singula capita Exegesi ...*, Franc., 1568.

Uvez: velin. Knjižni blok: mrlje od vlage. Pregledano: 18. 9. 2013.

Digitalna pov.: <http://reader.digitale-sammlungen.de/resolve/display/bsb10191229.html> (18. 9. 2013.)

Predmetnice: medicina.

Čakovec: RIV-m8°-1

2.

DUNS Scotus, Iohannes

F. Ioan. Duns Scoti ... Quaestiones quatuor voluminum scripti Oxoniensis super Sententias. A r.p. Salvatore Bartolucio Assisiate ... fidelissime recognitae, ... nunc redditae; nec non ... aucte, locupletate, & exornatae : Superadditae sunt Resolutiones doct. a r.p. Melchiore Flauio illustratae. Cum Syllabo copiosissimo in libello scorsum edito, & Apologia contra scotomastigas. – Venetiis : Apud haeredes Melchioris Sessae, 1580 (Venetiis : Alexander Gryphius excudebat : sumptibus haeredum Melchioris Sessae, 1580). – 11 vol. ; m8° (16 cm). Tiskano dvostupčano.

1 : Super primum sententiarum quaestiones exactissime. – [12], 798, [10] str. ; m8° (17 cm).

Privezano uz: Resolutiones in primum librum sententiarum, Fr. Ioan. Duns Scoti ...,

Uvez: velin. Oznaka na poleđini prve korice: *Ex usu simplice ad simplicibus ...* Knjižni blok: mrlje od vlage. Pregledano: 18. 9. 2013.

Predmetnica: teologija.

Čakovec: RIV-m8°-2 P.1.

3.

AUGUSTINUS, Aurelius

D. Aurelii Augustini ... Omnium operum tomus primus [-decimus] : quo Retractationum libri duo, variaque illius opuscula, ... continentur. Omnia vetustorum codicum collatione, ab innumeris mendis repurgata, ac summa fide pristino suo nitori restituta, nunc demum in lucem redeunt : Accessit & index rerum selectiorum copiosissimum. – Lugduni : apud Sebastianum Honoratum, 1560–1563. – 10 vol. ; m8° (17 cm)

7.3 : Tomi septimi pars posterior : Hoc est, pugnarum aduersus Haereses ... – 1562. – 927, [26] str. ; m8° (17 cm).

Uvez: velin, obnovljen. Oznaka na predlistu: *Liber dono datus V. Contus Chaktorensi ab Amodum Reverendo Domino Thoma Dollar 1760.*, na naslovnoj stranici: *Dono datus Conventij Chaktorensi 1760.* Knjižni blok: mrlje od vlage, restaurirano. Pregledano: 18. 9. 2013.

Digitalna pov.: http://reader.digitale-sammlungen.de/de/fs1/object/display/bsb10742460_00001.html (18. 9. 2013.)

Predmetnice: teologija, patristika.

Čakovec: RIV-m8°-3 P.7.3.

4.

TITELMANNUS, Franciscus

In omnes Epistolas apostolicas F. Francisci Titelmanni ordinis Minoritarum elucidatio, una cum argumentis capituli cuiusque materiam complectentibus. Omnibus ex auctoritate recognitione cultioribus redditis : Multa hic inuenies lector eruta, quae hactenus attigit nemo, multa explicata, quae in hunc diem usque obscuriosa sunt uisa. – Venetijs : ad signum Spei, 1547. – [8], 231 list ; m8° (16 cm).

Uvez: velin. Knjižni blok: mrlje od vlage. Pregledano: 18. 9. 2013.

Predmetnice: Novi zavjet, poslanice – tumačenja.

Čakovec: RIV-m8°-4

5.

PEPIN, Guilelmus, dominikanac, propovjednik

Sermonum dominicalium, ex Epistolis, et Euangeliis totius anni. Pars hyemalis [- aestiuallis] : Cum indice locupletissimo / Authore R.P.F. Guillelmo Pepin ... – Venetiis : ex Ioannis Antonij Bertani typographeio, 1591 (Venetiis : apud Io. Antonium Bertanum, MDXCI). – 2 vol. ; m8° (17 cm)

2: Pars aestivalis. – [8], 367 listova ; m8° (17 cm).

Uvez: novi, velin s vezicama, sačuvani dijelovi starog uveza prije restauracije. Oznake na predlistu: *Ex libris Andrea Biber ...*, a na naslovnoj stranici: *Ex libris Steph. Doichich Bononia 1669.* Knjižni blok: mrlje od vlage, restaurirano. Pregledano: 18. 9. 2013.

Predmetnice: propovijedi, homiletika.

Čakovec: RIV-m8°-5 P.2.

6.

AESOPUS

Fabulae Aesopi iam denuo multo emendatius quam antea aeditae : catalogum indicabit pagina uersa / Ioach. Camerario Pabergensi. – Norimbergae : [s. n.], 1546. – [24], 303 str. m8° (17 cm).

Drugi autor: Camerarius, Joachim

Privezano uz: *Civilitas Morvm Erasmi De civilitate morum puerilium In Svccinctas, Et Ad puerilem aetatem cum primis appositas quaestiones, Latinas & Germanicas, digesta ac locupletata*, Norimbergae, [s. a.]

Uvez: drvo s kožnim hrptom i metalnom kopčom, sačuvani dijelovi starog uveza prije restauracije. Knjižni blok: mrlje od vlage, restaurirano. Pregledano: 18. 9. 2013.

Digitalna pov.: http://daten.digitale-sammlungen.de/~db/0001/bsb00017341/image_1 (18. 9. 2013.)

Predmetnice: književnost.

Čakovec: RIV-m8°-6

ERASMUS Desiderius

Civilitas Morvm Erasmi De civilitate morum puerilium In Svccinctas, Et Ad puerilem aetatem cum primis appositas quaestiones, Latinas & Germanicas, digesta ac locupletata . – Norimbergae : Iohan. Petreium, [s. a.]. – 22 lista ; m8° (17 cm).

Privezano uz: *Fabulae Aesopi iam denuo multo emendatius quam antea aeditae : catalogum indicabit pagina uersa / Ioach. Camerario Pabergensi*, Norimbergae, 1546.

Uvez: drvo s kožnim hrptom i metalnom kopčom. Knjižni blok: nedostaje 16. i 23. list, restaurirano. Pregledano: 18. 9. 2013.

Predmetnica: povijest, politika.

Čakovec: RIV-m8°-6

7.- 8.

OSORIO, Juan

Conciones. R. P. Ioannis Osorii Societatis IESU In quinque Tomos distinctae. – Hac postrema editione multis in locis auctae, et ab innumeris mendis, quibus priores editiones scatebant, purgatae. – Coloniae Agrippinae : apud Antonium Hierat, sub Monocerote, 1600. – 5 vol. ; m8° (15 cm).

Predmetnice: propovijedi – analiza, homiletika.

2 : Tomus secundus. – [16], 929, [1], [22] str. ; m8° (17 cm).

Uvez: drvo presvučeno velinom s utisnutim ukrasima i ostatkom metalnih kopči. Oznake na unutarnjoj strani predlista: *Ex libris Francisci ...* i dolje *Ex libris Adami Pontek*; na naslovnoj stranici: *Contus Chaktornensis*. Knjižni blok: oštećenja od insekata, mrlje od vlage. Pregledano: 19. 9. 2013.

Digitalna pov.: http://reader.digitale-sammlungen.de/de/fs1/object/display/bsb10180065_00006.html (19. 9. 2013.)

Čakovec: RIV-m8°-7 T.2.

4: 4 : Tomus quartus. – [16], 894, [26] str. ; m8° (17 cm).

Uvez: drvo presvučeno velinom s utisnutim ukrasima i metalnim kopčama. Oznake na unutarnjoj stranici predlista: *Ex libris Francisci ...* i dolje *Ex libris Adami Pontek*; na naslovnoj stranici: *Contus Chaktornensis*. Knjižni blok: mrlje od vlage. Pregledano: 19. 9. 2013.

Digitalna pov.: http://reader.digitale-sammlungen.de/de/fs1/object/display/bsb10180066_00003.html (19. 9. 2013.)

Čakovec: RIV-m8°-7 T.4.**9.****STAPLETON, Thomas**

Promptuarium morale super euangelia dominicalia totius anni : ad instructionem concionatorium. Reformationem peccatorum. Consolationem piorum. Ex sacris scripturis, ss. patribus, & opimis quibusque authoribus studiose collectum Pars Hyemalis [-aestivalis] / Authore Thoma Stapletono, Anglo. – Editio altera, ab ipso authore aucta & recognita. – Lugduni : sumptibus Ioannis Baptistae Buysson, 1594. – 2 vol. ; m8° (17 cm)

2 : Pars Aestivalis. – [16], 576, [16] str. ; m8° (17 cm).

Uvez: koža. Knjižni blok: mrlje od vlage, naslovnica tiskana dvobojno: crno-crveno. Pregledano: 19. 9. 2013. Predmetnica: propovijedi, homiletika.

Čakovec: RIV-m8°-8 P.2.**10. -11.****STAPLETON, Thomas**

Promptuarium morale super Euangelia dominicalia totius anni: ad instructionem concionatorum. Reformationem peccatorum : Consolationem piorum. Ex Sacris Scripturis, SS. Patribus, & optimis quibusque authoribus studiose collectum : Pars hyemalis [-aestivalis] / Authore Thoma Stapletono, Anglo. – Editio altera, ab ipso authore aucta & recognita. – Antuerpiae : in Officina Plantiniana apud viduam & Ioannem Moretum, 1593. – 2 vol.; m8° (17 cm).

Predmetnice: propovijedi, homiletika.

1 : Pars Hyemalis. – [40], 750, [26] str. ; m8° (17 cm),

Privezano uz: 2: Pars aestivalis. Primjerak b nema privez.

Uvez: drvo presvučeno velinom s utisnutim ukrasima i ostatkom metalnih kopči (Čakovec: RIV-m8° -9 P.1.a), koža (Čakovec: RIV-m8° – 9 P.1.b). Oznaka na naslovnoj stranici: *Ex libris Ioannes Singer B.S.:l*: i ispod: *Blasi Poschensi Coop: in Berckhainb. a 1692.* (Čakovec: RIV-m8° – 9 P.1.a).

Knjižni blok: mrlje od vlage. Pregledano: 19. 9. 2013.

Digitalna pov.: <http://reader.digitale-sammlungen.de/resolve/display/bsb10180330.html>
(19. 9. 2013.)

Čakovec: RIV-m8°-9 P.1. a, b

2: Pars aestivalis. – [14], 640, [16] str. ; m8° (17 cm).

Privezano uz: 1: Pars Hyemalis.

Uvez: drvo presvučeno velinom s utisnutim ukrasima i ostatkom metalnih kopči (Čakovec: RIV-m8° –9 P.1.a). Knjižni blok: mrlje od vlage. Pregledano: 19. 09. 2013.

Digitalna pov.: <http://reader.digitale-sammlungen.de/resolve/display/bsb10180331.html>
(19. 9. 2013.)

Čakovec: RIV-m8°-9 P.2.

12.

OSORIO, Juan

Ioan. Osorii Societatis Iesu, Concionum tomus primus [-quintus]. – Venetiis : Ex officina Damiani Zenari, 1595. – 5 vol. ; m8° (16 cm)

5 : [Tomus quintu : Concionum a dominica prima aduentus usque ad Pascha Resurrecti-
onis, cum omnibus ferijs quadragesimalibus. Cum indice locorum Sacrae scripturae, &
rerum memorabilium]. – [72], 782 str. ; m8° (16 cm).

Uvez: novi, velin s vezicama. Knjižni blok: nepotpuna naslovnica, mrlje od vlage, restau-
rirano. Pregledano: 19. 9. 2013.

Digitalna pov.: http://reader.digitale-sammlungen.de/de/fs1/object/display/bsb11099403_00001.html
(19. 9. 2013.)

Predmetnice: propovijedi, homiletika.

Čakovec: RIV-m8°-10 T.5.

13.

ARISTOTELES

Physicorum Aristotelis libri : argumenta in singulos libros ex optimis Graecorum comen-
tariis conversa iam recens adiecimus. – Lugduni : apud Seb. Gryphium, 1554. – 799 str. ;
m8° (18 cm).

Uvez: drvo presvučeno velinom s utisnutim ukrasima i novim kopčama, obnovljeno. Ozna-
ka na naslovnoj stranici: *Conventus Chaktorensis*. Knjižni blok: mrlje od vlage, restaurirano.
Pregledano: 19. 9. 2013.

Predmetnice: filozofija, fizika.

Čakovec: RIV-m8°-11**14.****DELLA PORTA, Giovanni Battista**

Io. Baptistae Portae Neapolitani, Magiae naturalis libri viginti, in quibus scientiarum naturalium diuitiae, & deliciae demonstrantur. Iam de nouo, ab omnibus mendis repurgati, in lucem prodierunt : Accessit index, rem omnem dilucide repraesentans, copiosissimus. Librorum ordinem, qui in hoc opere continentur, versa pagina indicabit. – Francofurti : apud Andrae Wecheli heredes, Claudium Marnium & Ioann. Aubrium, 1597. – [26], 669 str. ; m8° (17 cm).

Digitalna pov.: <http://reader.digitale-sammlungen.de/resolve/display/bsb11110326.html>

Uvez: velin. Knjižni blok: mrlje od vlage, restaurirano. Pregledano: 19. 9. 2013.

Predmetnica: enciklopedija, prirodne znanosti, primjenjene znanosti

Čakovec: RIV-m8°-12**15.****DECIMATOR, Heinrich**

Silvae vocabulorum et phrasium, continens nomina propria Deorum : Aucta est haec pars vocabulis Graecis, Hebraicis, Gallicis & Italicis, recognita, atq; ab omnibus mendis ... repurgata ab ipso autore / a Henrico Decimatore. – Lipsiae: Opera et studio Henningi Grossi, 1595. – 2 vol. ; m8° (17 cm), Tiskano dvostupčano.

2 : Secunda pars. – [s. p.] [495 listova] ; m8° (17 cm).

Uvez: velin. Knjižni blok: ostećen uvez, mrlje od vlage, potrebno kozervirati i restaurirati. Pregledano: 23. 9. 2013.

Predmetnice: filologija, rječnici.

Čakovec: RIV-m8°-13 P.2.**Čakovec: RIV-8°****1.****MAZZOLINI, Silvestro**

Aurea rosa r.p.f. Siluestri de Prierio Pedemontani : Videlicet clarissima expositio super Euangelia totius anni, de tempore & de sanctis tam secundum ordinem praedicatorum, quam secundum curiam : Continens flores & rosas expositionum sanctorum doctorum antiquorum : Opus quidem perutile, nunc uero de integro recusum est, & ab innumeris mendis, quae in typis Lugduni, & Venet. secunda editione reperiuntur, summa diligentia, & opera expurgatum .. – Venetiis : apud Iacobum Leuncinum, 1573. – [8], 767 str. ; 8° (20 cm), Tiskano dvostupčano.

Uvez: koža. Oznaka na predlistu, naslovnoj stranici i zadnjemu listu: *Conventus Chaktorniensis*. Knjižni blok: nedostaje 1 list (765 .– 766. stranica), mrlje od vlage. Pregledano, 19. 9. 2013.

Digitalna pov.: <http://reader.digitale-sammlungen.de/resolve/display/bsb10165619.html> (19. 9. 2013.)

Predmetnica: propovijedi, homiletika.

Čakovec: RIV-8°-1

2-3.

BIEL, Gabriel

Sermones dominicales de Tempore tam hyemales quam estivales : Dominice singule habent duos sermones. Sermones medicinales contra pestem epidimie ... ; Passionis dominice sermo historialis ... / Gabrielis Biel Spirensis. - [Augsburg ; Hagenaw : Rynman : Gran, 1515]. – 2 vol. ; 8° (20 cm), Tiskano dvostupčano.

Predmetnice: propovijedi, homiletika.

1 : [Pars prima]. – [s. p.] ; 8° (20 cm).

Uvez: koža. Oznaka na naslovnoj stranici: *Martini ...*, a dolje: *Conventus Chaktorensis*. Knjižni blok: mrlje od vlage, naslovnica tiskana dvobojno crveno-crno. Pregledano: 19. 9. 2013.

Digitalna pov.: http://daten.digitale-sammlungen.de/~db/0001/bsb00012395/image_1 (19. 9. 2013.).

Čakovec: RIV-8°-2 P.1

2 : [Pars secunda]. – [s. p.] ; 8° (20 cm).

Uvez: koža. Oznaka na naslovnoj stranici: *Conventus Chaktorensis*. Knjižni blok: mrlje od vlage. Pregledano: 19. 9. 2013.

Digitalna pov.: http://reader.digitale-sammlungen.de/de/fs1/object/display/bsb10990312_00001.html (19. 9. 2013.).

Čakovec: RIV-8°-2 P.2.

4.

DIEZ, Felipe

R.p.f. Philippi Diez Lusitani ... Conciones quadruplices. Quae a dominica septuagesimae, vsque ad sacrum dominicae Resurrectionis festum, in Ecclesia Romana, tam in dominicis, quam in ferijs habentur. Tomus primus [-quartus] : Cum authorum citatorum, materierum, et sacrorum locorum locupletissimo ac fidelissimo indice. Nunc denuo in hac octava impressione a multis erroribus expurgatus. – Venetiis : apud haeredes Io. Ant. Bertani, 1600 (Venetiis : apud haeredes Ioan. Antonij Bertani, 1600). – 4 vol. ; 8° (21 cm), Tiskano dvostupčano.

1: Tomus primus. – [46] listova, 488, 396, 576, 298 stupaca. ; 8° (21 cm).

Uvez: koža. Oznaka na naslovnoj stranici: *Contus Chaktornensis 1741*. Knjižni blok: mrlje od vlage. Pregledano: 19. 9. 2013.

Predmetnice: propovijedi, homiletika.

Čakovec: RIV-8°-3 T.1.

5.

DIEZ, Felipe

R.P.F. Philippi Diez Lusitani, ... Conciones quadruplices : Quae a Dominica septuagesimae vsque ad sacrum Dominicae Resurrectionis festum, in Ecclesia Romana ... habentur. Cum authorum citatorum, materierum, & sacrorum locoru m locupletissimo ac fidelissimo indice. Tomus primus [-quartus]. – Nunc denuo a multis erroribus expurgatus. – Venetiis : apud Dominicum de Farris, 1588. – 4 vol. ; 8° (21 cm).

Predmetnice: propovijedi, homiletika.

2 : Tomus secundus. – [41] list, 852, 496 stupaca; 8° (21 cm).

Uvez: koža. Oznaka na naslovnoj stranici: *Contus Chaktorensis*. Knjižni blok: mrlje od vlage. Pregledano: 19. 9. 2013.

Digitalna pov.: <http://reader.digitale-sammlungen.de/resolve/display/bsb10161172.html>

Digitalna pov.: http://reader.digitale-sammlungen.de/de/fs1/object/display/bsb10161171_00977.html

(62 zadnja odjeljka – 19. 5. 2016.)

Čakovec: RIV-8°-4 T.2.

6.

ORIGEN

Origenis Adamantii In Euangelium Ioannis explanationum tomi XXXII. Quos nunc primum in latinum vertit Ambrosius Ferrarius Mediolanensis monachus Cassinensis vir doctissimus. – 1551 (Impressus est hic liber Venetiis : apud Andream, & Iacobum Spinellos, 1551 Calendis octobris). – [4], 244, [1] list ; 8° (22 cm).

Uvez: drvo presvučeno kožom. Oznaka na naslovnoj stranici: *Alani de Varasdinae 1757*. Knjižni blok: mrlje od vlage. Pregledano: 19. 9. 2013.

Predmetnica: Biblija – interpretacije.

Čakovec: RIV-8°-5

7.

GUEVARA, Antonio de

Libro di Marco Aurelio con l'horologio de principi distinto in quatro volumi : Nel quale sono comprese molte sententie notabili, & essempli singolari ... Con l'aggiunta del qu-

arto libro nouamente tradotto ... / Composto per il molto reuerendo signor don Antonio di Gueuara ... – In Venetia : appresso Francesco Portonaris da Trino, 1562 (In Venetia : appresso Francesco Portonaris da Trino, 1563). – 4 vol. ; 8° (21 cm).

Sva četiri dijela međusobno privezana.

Uvez: velin. Knjižni blok: oštećenja od insekata, mrlje od vlage. Pregledano: 19. 9. 2013.

Predmetnica: filozofija, etika, antička filozofija-povijest.

1 : [Il primo libro]. – [26], 88 listova ; 8° (21 cm).

Čakovec: RIV-8°-6 L.1.

2 : Il secondo libro di Marco Aurelio, con l'horologio de precipi : Nel quale si tratta dell'eccellentia del matrimonio, e che i precipi son necessitati a maritarsi ... Nuouamente aggiuntoui in questa quarta impressione molte lettere non piu stampate, tradotte dalla original copia di esso autore ... – [4], 95 list ; 8° (21 cm).

Čakovec: RIV-8°-6 L.2.

3 : Il terzo libro di Marco Aurelio, con l'horologio de precipi. – [4], 114 lista ; 8° (21 cm).

Čakovec: RIV-8°-6 L.3.

4 : Il quarto libro di Marco Aurelio, con l'horologio, de precipi. – [4], 61, [2] lista ; 8° (21 cm).

Čakovec: RIV-8°-6 L.4.

Čakovec: RIV-4°

1.

CONCORDANTIAE Bibliorum vtriusque Testamenti, Veteris et Noui, perfectae et integrae; quas re vera maiores appellare possis : Opus sacrarum literarum studiosis apprime vtile, denuo, post omnes quae praecesserunt editiones, multis deprauatis locis commode restitutis & castigatis summo studio ac labore illustratum. – Antuerpiae : Christophorus Plantinus excudebat, 1585). – [522] lista ; 4° (27 cm). Tiskano četverostupčano.

Uvez: drvo presvučeno velinom s utisnutim ukrasima i kopčama. Knjižni blok: nedostaje naslovnica, mrlje od vlage i tinte, restaurirano. Pregledano: 19. 9. 2013.

Predmetnice: Biblija, konkordancije.

Čakovec: RIV-4°-1

2.

NIZZOLI, Mario

Nizolius, siue Thesaurus Ciceronianus : Omnia Ciceronis verba, omnemque loquendi, atque eloquendi varietatem complexus, nunc iterum, eruditi hominis herculeo labore, atque industria, quarta parte auctior, ita vt plane alium, si cum alijs conferas, sis iudicaturus : Item, in-

dex ... Adieimus etiam diuersorum Ciceronis exemplarium collationem ... – Venetiis : apud Franciscum Zilettum, 1581. – [8], 427 listova ; 4° (33 cm), Tiskano dvostupčano.

Uvez: novi, drvo presvučeno velinom. Oznake na predlistu: *Contus Chaktornyensis*; na naslovnoj stranici: *Mriss Kallanvar* i dolje nečiti zapis i godina 1733.; na zadnjem listu žig s tekstem: *S. Andreas Romae i znakom križa*. Knjižni blok: oštećena naslovnica, mrlje od vlage, oštećenja od vatre, restaurirano. Pregledano: 19. 9. 2013.

Predmetnice: Cicero, Marcus Tullius -- interpretacije i kritike, filologija

Čakovec: RIV-4°-2

3.

BIBLIA cum concordantiis Veteris & Noui Testamenti & sacrorum canonum : necnon & additionibus in marginibus varietatis diuersorum textuum ac etiam canonibus antiquis quatuor Euangeliorum nouissime autem addite sunt concordantie ex viginti libris Josephi De antiquitatibus et bello Judaico excerpte. – Lugduni : per Jacobum Sacon : expensis notabilis viri Antonij koberger Nuremburgensis, 1516 die decimoseptimo mensis decembris). – [14], 317, [25] listova ; 4° (33 cm). Tiskano dvostupčano.

Drugi autori: Hieronymus, sanctus; Gradi, Jean 1490–1515

Uvez: drvo presvučeno kožom s ukrasima u zlatotisku i novim kopčama, obnovljen. Oznake na unutarnjoj strani prve korice: *Parochia S. Michaelis Supra Chaktornya 1761. Relicti a D. Ioane Dollar Parocho Loci*; na predlistu: *Ecclesia S. Michaelis Supra Csaktornyam 1761.* na kraju rukopisne bilješke. Knjižni blok: dobro očuvan, restaurirano. Pregledano: 19. 9. 2013.

Digitalna pov.: http://daten.digitale-sammlungen.de/~db/bsb00001980/image_1 (19. 9. 2013.)

Predmetnice: Biblija, konkordancije.

Čakovec: RIV-4°-3

4.

IOSEPHUS Flavius

Flavii Josephi des Hochberuehmten Juedischen Geschichtsschreibers Historien und Buecher : Von alten Juedischen Geschichten zwentzig, sammt eynem von seinem Leben: Vom Juedischen Krieg und der Statt Jerusalem und des gantzen Lands zerstoerung siben ... – Strassburg : Theodosium Rihel, 1595). – [12], 946, [40] str. : ilustr. ; 4° (35 cm).

Privezano uz: *Hegesippus, Egesippi des Hochberuehmten Fuertrefflichen Christlichen Geschichtschreibers fuenff Buecher vom Juedischen Krieg und endlicher zerstrung der herrlichen und gewaltigen Statt Jerusalem, [Strassburg, 1597?]*.

Uvez: obnovljen, drvo presvučeno velinom s utisnutim ukrasima i novim kopčama. Oznake na unutarnjoj strani prve korice brojne rukopisne bilješke pisane njemačkim jezikom, na prvom listu: *Conventus Csaktornensis*. Knjižni blok: mrlje od vlage, restaurirano. Pregledano: 19. 9. 2013.

Digitalna pov.: http://reader.digitale-sammlungen.de/de/fs1/object/display/bsb10140019_00001.html (19. 9. 2013.)

Predmetnice: Povijest, Židovi.

Čakovec: RIV-4°-4

HEGESIPPUS

Egesippi des Hochberuehmten Fuertrefflichen Christlichen Geschichtschreibers fuenff Buecher vom Juedischen Krieg und endlicher zerstrung der herrlichen und gewaltigen Statt Jerusalem. – Jetzt newlich auss dem Latein auffs trewlichest verteutschet ... – [Strassburg, 1597?]. – [12], 214, [10] str. : ilustr. ; 4° (35 cm).

Privezano uz: *Flavii Josephi des Hochberuehmten Juedischen Geschichtsschreibers Historien und Buecher...*, Strassburg, 1595.

Uvez: obnovljen, drvo presvučeno velinom s utisnutim ukrasima i novim kopčama. Oznake na zadnjem slobodnom listu i unutarnoj stranici zadnje korice brojne rukopisne bilješke. Knjižni blok: mrlje od vlage, restauriran. Pregledano: 18. 9. 2013.

Digitalna pov.: <http://reader.digitale-sammlungen.de/resolve/display/bsb10139711.html> (18. 9. 2013.)

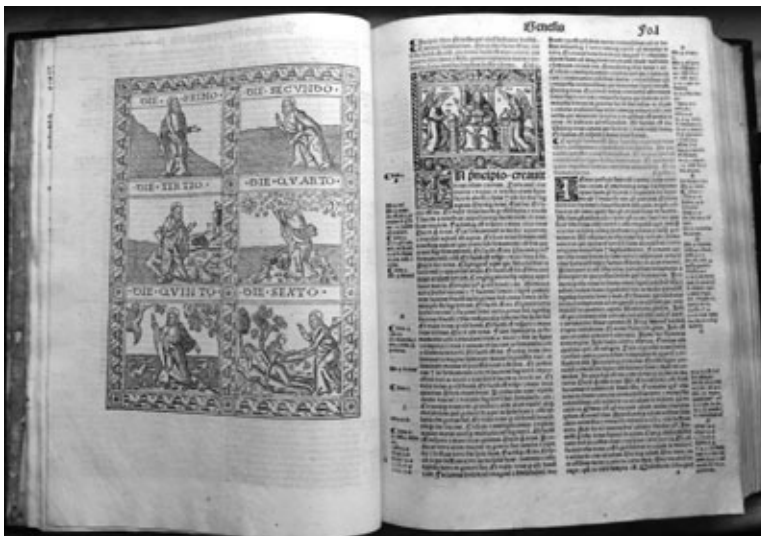
Predmetnice: Povijest, Kršćanstvo – povijest, Židovi.

Čakovec: RIV-4°-4

Ioephus, Flavius, *Flavii Iosephi des Hochberuehmten Juedischen Geschichtsschreibers Historien und Buecher*..., Strassburg, 1595. (Čakovec: RIV-4°-4)

Della Porta, Giovanni Battista, *Io. Baptistae Portae Neapolitani, Magiae naturalis libri viginti*..., Francofurti, 1597. (Čakovec: RIV-m8°-12). Posveta dubrovačkim plemićima Bobaljevićima

Biblia cum concordantiis Veteris & Noui Testamenti & sacrorum canonum ... sunt concordantie ex viginti libris Iosephi De antiquitatibus et bello Judaico excerpte, Lugduni, 1516. (Čakovec: RIV-4°-3)

Nicolaus Listenius, *Musica Nicolai Listenii: ab auctore denuo recognita, multisque novis regulis et exemplis adauca, Norimbergae, 1551. (Čakovec: RIV-16°-2)*